

TÁJÉPÍTÉSZETI MUNKÁSSÁGOM

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

MÓCSÉNYI MIHÁLY

Budapest

1993.

B E V E Z E T É S

C É L J A I M, E R E D M É N Y E I M I S M E R T E T É S E

Szakterületi tevékenységemet - amelyet mintegy ötven éven át folytattam - az áttekinthetőségre való tekintettel hét részterületre osztottan ismertetem "téziseimben".

A Kertészeti Akadémia hallgatójaként kialakult bennem az a nézet, amely szerint a kerttevezés diszciplína hatókörét regionális méretűvé kell tágítani. Ennek miéértjét és elképzelt hogyanját téziseimben és mellékelt közleményeimben indokolom, értelmezem.

Visszatekintve szakterületi munkásságomra, megnyugvással tölt el az a tudat, hogy hazánkban - nemzetközi viszonylatban is - időben járulhattam hozzá a tájépítészet, -védelem és -fejlesztés tudományterület alapjainak, majd oktatási anyagának megteremtéséhez. Ennek a diszciplínának 50 évvel ezelőtt - világszerte - csak az "előzményei" léteztek. Gyakorlati kísérletek, megoldások többnyire csak kivételes képességű, látnoki adottságú "próféták" kezdeményezése alapján születtek (ezekre a tézisekben utalok).

A kertépítészet (Landscape Architecture), a "kertművészet" oktatása már a múlt század végén több országban megkezdődött. Az elsők között hazánkban is.

A tájrendezés, -tervezés (Landscape, Regional Planning) oktatása önálló szakokon (az oktatás előkészítése) századunk ötvenes, hatvanas éveiben kezdődött néhány országban. (Ez esetben is az elsők között voltunk.)

Ismereteim szerint Hannover (Műszaki Egyetem) után kontinensünkön a budapesti a második önálló kar.

Földünkön ma több száz egyetemen oktatják a tájépíté-
szetet, -tervezést. Az USA-ban 30-40 ezer a szakterületen
végzettek és mintegy 8-10 ezer a hallgatók száma.

Feltehető, hogy hazánkban 10-15 év múlva az évenként
felvett hallgatók száma a jelenlegi 30-nak több mint kétsze-
resére fog növekedni.

Téziseimben, illetve mellékelt közlemény-válogatásomban
arról igyekeztem számot adni, hogy mi módon törekedtem a ha-
zánkban (és egyben a világon) új diszciplína oktatási, kuta-
tási, alkalmazási feltételeinek megteremtésére, illetve ar-
ról, hogy ez a tevékenység milyen eredménnyel járt.

Jövőbeni célom; szakterületünk megerősödésének, fejlő-
désének, továbbá abszolváltságaink ismeretei érvényesülésének
a szolgálata.

SZAKTERÜLETI TEVÉKENYSÉGEM

A TÁJÉPÍTÉSZET OKTATÁSA, MŰVELÉSE

Az 1059/1992. /X.27./ korm. határozattal - dr. Antall József miniszterelnök úr aláírásával - a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem keretében Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar létesült 1992. szeptember 1-i hatállyal.

(Úgy vélem, hogy a mintegy ötven éves szakterületi tevékenységem hozzájárult ennek a Karnak a létrejöttéhez.)

Ormos Imre professzor tanítványaként (kertészeti akadémiai hallgatóként), úgy is mint egy falusi bíró fia, ahhoz a felismeréshez jutottam, hogy a jövőben olyan szakemberekre lesz szükség, akik nemcsak a tehetősek kertjeit és a városok parkjait tervezik, hanem olyanokra is, akik az ország tájait egységesen gondozzák, fejlesztik.

Mindaddig amíg a falusi bírák, a városi polgármesterek, a földbirtokosok többsége egymással versenyezve igyekezett településeik és az azokhoz tartozó földterületek ("határok") értékeit - a kisebb nagyobb tájegységek termőképességét, szépségét - megtartani, növelni; a nagyobb méretű régiók egységes szemléletű "tervezésére, rendezésére" még nem volt igény. Ez akkor vált kötelező feladattá, amikor az évszázadok alatt kialakult "önigazgatási" rend megszűnt, amikor a régiónyi tájegységek szennyezésével, a tájértékek rontásával az új "vezetők" nem tudtak, nem akartak számolni.

Kötelességemnek tartottam, hogy a feladat jövőbeni eljáráhatósága érdekében hozzájáruljak az előfeltételek megteremtéséhez.

A "tájépítészet" diszciplínához - a nemzetközi gyakorlat értelmezése szerint - mintegy hét, egymást "feltételező" részterület tartozik. Ezek a következők:

- 1./ A szűkebb értelemben vett kertépítészet ("objektum"-tervezés, kivitelezés, fenntartás).
- 2./ A település-ökológia. (Ide tartozik a település-építészet, a település-infrastruktúra, a település-gazdálkodás, a zöldfelületi rendszer, a település-éghajlat, a "településkép" és az urbanus-táj viszony stb.)
- 3./ A természet- és tájvédelem. (Ezen belül a technikai, technológiai vonatkozású környezetvédelem, mind az emissziókra, mind az immissziós "állapotra" való tekintettel.)
- 4./ A tájrehabilitáció. (A környezeti közegek minőségvizsgálatára, a tájpotenciálra, a "fenntartható fejlesztésre" való tekintettel.)
- 5./ A tájtervezés. (A termelő, azaz a rurális táj, s ezen belül az üdülőtáj; továbbá az urbanus- (település-) tájfejlesztés ökológiai, ökonomiai és esztétikai vonatkozásai.)
- 6./ A regionális tervezés biológiai aspektusa, valamint,
- 7./ a területfejlesztés táji feltételeinek, ezen belül, a tájökológiai követelményeknek az érvényesítése.

A tágabb értelmezésű tájépítészetnek, tervezésnek úgy ötven évvel ezelőtt sem "programja", sem kimunkált, összehangolt ismeretanyaga nem volt (külföldön sem). Az általános előképzés során a Kertészeti Akadémián szerzett ismeretek alapján fokozatosan kialakult bennem az a vélemény, elhatározás, hogy a korábban a falusi testületek (a bírók), a városi önkormányzatok (a polgármesterek) által ellátott - és hatáskörüket fokozatosan meghaladó - "tájgondozási" (Landschaftspflege) feladatok komplex ellátására szakembereket kell képezni.

Annak érdekében, hogy ezen feladat elláthatóvá, megoldhatóvá váljék különböző feltételeket kellett biztosítani:

- 1./ Fel kellett készülni, a szükséges ismeretek megszerzése révén ezek továbbfejlesztésére.

- 2./ Meg kellett teremteni az oktatás feltételeit és kereteit.
- 3./ A tájrendezési, -tervezési diszciplína 'alapja' a kertépítészet volt, ezért ezt művelni kellett.
- 4./ A felkészülés, a feltételek, az alapok biztosítása után fokozatosan meg kellett teremteni az új diszciplína elméletét, tananyagát.
- 5./ Az előzőekhez nélkülözhetetlen a szűkebb és tágabb szakterület 'mult'-jának ismerete, ismertetése.
- 6./ Biztosítani kellett (kell), az új szakterület (a végzettek) 'érvényesülési' lehetőségeit itthon és
- 7./ külföldön.

FELKÉSZÜLÉSEM AZ "ELKÉPZELT" DISZCIPLÍNA MŰVELÉSÉHEZ

Gimnáziumi érettségi után Kertészeti Tanintézeti felvételre jelentkeztem. Ennek - annakidején - 12 hónapos irányított, szakmai (fizikai) gyakorlat volt az előfeltétele. A Bajai Kertészsképző Iskola 70 holdas gyakorlótelepén hetenként felváltva a dísznövény-, a szőlő-, a gyümölcs-, illetve a zöldségüzemben dolgoztunk és elsajátítottuk a szakterület gyakorlati ismereteit.

A Kertészeti Tanintézet 1939 őszére három éves Kertészeti Akadémiává alakult. (Hetenként hat napon át, reggel 8 órától

- általában - este 6 óráig elméleti oktatáson és gyakorlati munkán vettünk részt. Nyáron egy hónapos volt a gyakorlati munka.)

Amint erre mód nyílt jelentkeztem dr. Ormos Imre kertművészeti szemináriumára és szabad időmet a diszciplína megismerésére használtam. Ormos professzor elsajátított ismereteim és kertterveim alapján gyakornoki feladatokkal bízott meg.

1941-ben behívtak katonának, Erdélybe. Katonaként Kolozsváron beíratkoztam az egyetem Közgazdaságtudományi Karára. Úgy véltem, hogy a villakerteken, a főúri, a települési parkokon túlmenően szakterületünk határait regionális méretűvé kell bővítenünk; ehhez pedig - többek között - ökonomiai ismeretekre van szükség.

A háború befejezése - frontszolgálat, sebesülés, ellenállási mozgalom - után 1945. szept. elsejével a Kertművészeti Tanszék tanársegédévé neveztek ki. Kertészeti Akadémiai oklevéllel Budapesten folytattam közgazdasági tanulmányaimat.

Ormos professzor határozott kívánságára a Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti szakára iratkoztam, ahol Gerevich Tibor volt a professzorom. (Közgazdaságtudományi tanulmányaimat két év után abba kellett hagynom, a két év

alatt azonban mindazon alap és alapozó tantárgyakból vizsgáztam, amelyek széleskörű ökonomiai tájékozottságot biztosítottak.)

1947-ben sikerült egy egyéves svájci munkaviszony, illetve ösztöndíj révén elsajátítanom szűkebb szakterületem úgyszólván minden gyakorlati fogását, ismeretét. Ezek a tapasztalatok a későbbiekben sokoldalúan hasznomra váltak mind az oktatás során, mind a gyakorlatban. (A kertépítő szakmunkások, így a kőfaragók, útépítők stb. körében hamar elterjedt, hogy ezekhez a szakmunkákhoz legalább olyan jól értek mint ők maguk.)

1948 után az itthoni egyetemek rendje megváltozott. Félév vesztéssel beiratkozhattam a muzeológus szakra az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A művészettörténet mellett régészetből és néprajzból is alapvizsgáznom kellett. 1951-ben szereztem művészettörténet szakos muzeológus oklevelet. A háború után megalakult Agrártudományi Egyetemen egy kiegészítő év elvégzése után oklevelet szereztem.

Mivel úgy éreztem, hogy a tájrendezéshez, építészeti, városrendezési ismeretekre is szükség van, a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán két éven át rendkívüli hallgató voltam.

A "fordulat éve" után a tervezés, kivitelezés rendje - minden szakterületre vonatkoztatva - alapvetően megváltozott. Annak érdekében, hogy az oktatás során a hallgatókat az igényeknek, elvárásoknak megfelelően lehessen felkészíteni, meg kellett ismerni az új "rendet". Tervezőintézményeknél, a Fővárosi Kertészeti Vállalatnál, vidéki városnál (Tatabánya) másodállásos munkát vállaltam. Igen sokat tapasztaltam, tanultam, amit az oktatásnál, illetve az elképzelt szakterület elvi megalapozása során használni lehetett.

Amikor a BME-en meghírdették a kétéves Városépítési-Városgazdasági Szakmérnök képzést, jelentkeztem. Mivel műegyetemi oklevelem nem volt, felvételem nem volt problémamentes. Végül is sikerült és ezzel a későbbiekben a többi kertépítészmérnök is beiratkozhatott.

Ebben az időben már évek óta előadásokat, gyakorlatokat tartottam az Építésmérnök Kar hallgatóinak és külön a városépítő szakosoknak. Később a szakmérnököknek is előadója voltam.

A környezetvédelemmel a 60-as évek elején kezdtem foglalkozni. Az ezt követő években, amikor ezen diszciplína oktatása 'divattá' vált, a GATE-n, a BME-n és különböző más intézményekben előadásokat kellett vállalnom. (Volt olyan félév, amikor hetenként - a saját egyetemiekkel együtt - 20-25 óra előadást tartottam.)

Ezek a kötelezettségek, az előadásokra való felkészülés, olyan irodalmi anyagok elkerülhetetlen tanulmányozásával járt, amely látókörbővítést eredményezett.

Az oktatáshoz előírt 'marxista-leninista' ismereteket az esti egyetem Művészet (esztétika) tagozatán szereztem meg. Ennek három éven át voltam hallgatója (mind a hat félévet jeles eredménnyel zártam).

Az akadémiai tudományos fokozatok bevezetése előtt u.n. tudós pótlékot kaptam. Az ilyenek közül választották ki azokat, akik disszertáció nélkül különböző 'érdemekre' való tekintettel megkapták a kandidátusi fokozatot. Nem tartoztam közéjük.

Az 1957-ben megírt és az opponensek által elfogadott kandidátusi disszertációm a TMB nem engedte megvédeni, mert 'nem építem a szocializmust'. Disszertációm csak 1962-ben, megfelelő címmódosítással, került elfogadásra. Közben 1958 tavaszán a Kertészeti Főiskolán elsőként avattak (summa cum laude) egyetemi doktorrá.

1968-ban a Műszaki Egyetemen adtam be doktori disszertációt, amelynek alapján megkaptam a dr. techn. címet. (Úgy vélem, hogy mindhárom disszertációm jelentősen gyarapította szakterületem újszerű ismeretanyagát.)

A felsőoktatási intézményekben - tanulással - eltöltött 36 szemeszter során sok olyan diszciplínát ismertem, tanultam meg, amelyeknek szintetizálásával szerteágazó szakterületem tananyagának kidolgozására, rendszerezésére vállalkozhattam.

AZ OKTATÁS FELTÉTELEINEK MEGTEREMTÉSE

Ormos professzor, elődeinek munkáját folytatva, bővítve; földmérést, kerttechnikát, kertművészetet (történetet) és kerttervezést tanított. Felkészültsége alapján "iskolája" a világ bármely hasonló feladatkörű felsőoktatási intézményének színvonalával vetekedett. Alapképzettségén túlmenően a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett oklevele, doktorátusa, a többéves külföldi munkájával nyert tapasztalatai, folyamatos önképzése, nemzetközi kapcsolatai, külföldi előadásai (a magyaron kívül három nyelvet beszélt) révén szakterületünk egyik legelismertebb képviselője volt. Szerencsés voltam, hogy tanítványa lehettem.

Amikor 1963-ban megalakult az önálló Táj- és Kertépítészeti Szak (többek között dr. Kőszegfalvi György segítségével) új tantárgyak, diszciplínák kerültek bevezetésre. Így a tájrendezés és ennek alapozó szaktárgyai. (Sajnálatos módon ezzel párhuzamosan megszűnt a termesztési szakon a kerttervezés oktatása. Egyes, a termesztési tárgyakat oktató előadók magának a diszciplínának az oktatását teljes egészében meg akarták szüntetni. Ez történt pl. Romániában és a Szovjetunió több felsőoktatási intézményében.)

A Táj- és Kertépítészeti Szakra beindulása idején évente 20 főt lehetett beiskoláztatni. Ez a létszám folyamatosan 10 főre redukálódott, annak ellenére, hogy évente 70-90 fő jelentkezett felvételre; zömmel lányok. Felvételi vizsgaeredményük lényegesen jobb volt, mint a fiúké, ezért az évfolyamok jelentős többsége tartósan lányokból állt.

Az új szakon belül a tájépítéssel kapcsolatos oktatási, kutatási feltételek, alapok megteremtése, a tananyagok meghatározása, rendszerezése; a külső oktatók kiválasztása, megnyerése nagyrészt az én feladatomból volt. A külföldi közlemények, a hazánkba látogató szakemberek tájékoztatása alapján viszonylag jól ismertem azokat az okokat, amelyek az

'új' diszciplína oktatásának bevezetését indokolták. Kész 'receptek' nem álltak rendelkezésre, mert néhány külföldi kezdeményezéssel párhuzamosan - az azóta alakultak többségét megelőzve - kezdődött meg hazánkban a tájépítészet felső-szintű oktatása. Az indulásnál igen sok 'ellenzéssel' kellett megküzdeni.

Az USA-ban már a múlt század közepén bevezetett tájépítészet megnevezést (Landscape Architecture; Olmsted) nem is mertük ebben a szóösszetételben használni. Igen sok gúnyos - a fejleszteni szükséges szakterület szempontjából nagyon káros - 'megjegyzést' kellett kivédenünk, amikor kénytelen-kelletlen módon használnunk kellett (példaként) a tájpotenciál, az infrastruktúra, a környezetvédelem kifejezést.

Szerencsére az egyetemista korúak többsége, ha 'felcsillantják' előttük az újat, a várható, nemcsak fogékonyak iránta, hanem harcolni is készek érte.

A különböző egyetemeken (hallgatóként, oktatóként), szakmai egyesületeink, szövetségeink tagjaként sok olyan nemzetközi hírű hazai szakembert ismerhettem meg, akik vállalkoztak arra, hogy korszerű ismeretanyagaikat az új szakon oktassák.

Amikor egy alkalommal a marcali születésű, Massachusettsi Egyetem tanára Fábos Gyula arról beszélt, hogy ők mit oktatnak a tájépítészet 'címszó' alatt, megkérdeztem, hol van ez leírva; azt válaszolta sehol. Azzal folytatta, hogy ő (és hozzá hasonlóan igen sokan) a hallgatókkal való foglalkozás közben 'alakítja' az új ismeretanyagokat. Mondván, hogy Európa egyetemeinek többségében olyan 'tankönyvek' rögzítik a tananyagokat, amelyek megírásuk idején váltak avulttá. (Ezelőtt már több mint 25 éve hangoztattam nagy nyilvánosság előtt, hogy az évente megismételt 'előadások-ra', a jegyzetekre, tankönyvekre, illetve azok memorizálására alapozott oktatás - néhány speciális esetet kivéve - nem egyetemi színvonalú.)

Szakunk hallgatói előtt egyértelmű volt, hogy az országban bekövetkezett tulajdoni, hatalmi és ezek következtében 'ügyintézés'-i változások a terület ezen belül telepü-

lészfejlesztési; a tájalakulás-alakítás ökológiai, ökonómiai, esztétikai rendje, korábbi értékrendje szétzilálódott. Az eltérő érdekelttségű főhatóságok és az ezeket korszerűtlen parancsuralmi elvek alapján (szakmai ismeretek hiányában) "irányító" pártvezetők az ország sajátos tájpotenciáljának hasznosítására alkalmatlanok voltak és a környezeti közegek vétkes rontásával nehezen helyrehozható - tartós - károkat okoztak. A hallgatók "fellázadtak" és ajánlott leveleket írtak az állami és pártvezetőségeknek, amelyekben törvényekre, rendeletekre hivatkozva feltűnő szakszerűséggel a problémák orvoslását kérték, követelték (1972).

E levelek eredménye az volt, hogy a MÉM-ből, a néhány nappal korábban kinevezett új miniszterhelyettest bízták meg azzal, hogy csináljon rendet egyetemünkön. Az egyetemi (párt és állami) vezetők, továbbá a leveleket aláíró hallgatók jelenlétében folytatott "vizsgálat" célja (a sokadszor kezdeményezett) eltávolításom volt, azzal az indoklással, hogy a "lázító" leveleket én fogalmaztam. A hallgatók ezzel előre számoltak és akkor írták a leveleket, amikor hosszabb ideig külföldön tartózkodtam. A vizsgálatot irányító miniszterhelyettes (későbbi miniszter) azzal indokolt, hogy ő is volt egyetemi hallgató és ezért tudja, hogy egyetemi hallgatók ilyen szakszerű és színvonalasan fogalmazott levelet nem tudnak írni. Mivel a hallgatók azt is vállalták, hogy szükség esetén egységesen abbahagyják tanulmányaikat, az ügy fellett napirendre kellett térni.

A hallgatókkal való foglalkozások során mindig arra törekedtem, hogy a világ és hazánk eseményeit, jellegzetességeit olyan tények, jelenségek, összefüggések bemutatásával ismertessem, amelyeknek birtokában a - többségükben az országos átlagnál értelmesebb, képzetesebb (90 jelentkezőből 10 fő!) - hallgatók maguk vonhassák le következtetéseiket az általános adottságok megítélésének és ezen belül a szűkebb szakterületi feladatok megoldásának mikéntjére.

A tervezési, kivitelezési gyakorlat - korábbihoz viszonyított - változásai új tervezési, ábrázolási módokat tettek szükségessé. Megoldást kellett találni a nagy terület-

ten összefüggő lakóterületi egységek tereprendezési feladatainak megoldására, ábrázolására. Kidolgoztuk a szintvonalas eljárást, amelynek "tervezőintézeti" bevezetése sok gonddal járt. Ma nemcsak hazánkban, hanem világszerte alkalmazzák. (Feltehetően nemcsak a mi kezdeményezésünk alapján.)

Hazánkba a 60-as évektől kezdődően igen sok külföldi jött látogatóba. Ezek közül település-zöldfelületi, tájépítész szakember. Többségük nagyra értékelte szakterületi oktatási tevékenységünket, annak színvonalát. Ugyanakkor rendkívül kezdetlegesnek, szakszerűtlennek, sőt primitívnek tartották szinte mindazt, amit településeink, üdülőterületeink, útjaink zöldfelületeinek "állapota" mutatott. Sajnos igazuk volt, és a helyzet ma sem változott lényegesen. Vizsgálatot kezdeményeztünk a tekintetben, hogy a kondicionáló, díszítő célú zöldfelületek létesítése, fenntartása terén milyen arányú az erre a célra képzett szakemberek száma. A gondos felmérés alapján kiderült, hogy a "feladatot ellátó" (legalább középszintű végzettséget igénylő) alkalmazottak 93%-ának nincsen szakmai képzettsége. Ennek a helyzetnek a kialakulásához az alábbi főbb okok játszottak szerepet.

Hazánk akkori sajátos viszonyai mellett, - ahol a század első negyedében divatossá érett "polgári ízlés" alapján képzést, látókört szerzett, majd marxistává vált vezető ideológusok határozták meg azt, hogy mi tartozik a kultúra, az esztétikum "körébe". Nem érzékelték, hogy rohamosan épülő falvaink, zöldfelületeink többet árulnak el a "szocialista színvonalról", mint pl. az "irányított" képzőművészet vagy irodalom.

Lukács György - egyetemi leckekönyvemben - kilenc meghírdetett (egy-egy féléves) díszciplínájának lehallgatását igazolta. Szigeti József összesen hetet fogadott el az esztétika témakörében. Tanárom volt többek között Báránszky Jób László, Garas Klára, Füst Milán. Közülük - tudtommal - egyik sem foglalkozott behatóan "környezetesztetikával". Lukács György kétszer, háromszor hallgatott meg személyesen, amikor kertművészettörténetről, illetve "a kert-esztétikumról" szerettem volna bővebbet hallani. Kifejtette - írásban is rögz-

zített - véleményét, miszerint a "kert" nem tartozik a szorosán vett művészetek körébe. Szakterületi jártassága, ismerete igen széleskörű volt, mert első érdeklődésemre azonnal azzal válaszolt, hogy tanulmányozzam Maria Luise Gothein kétkötetes művét. Kár, hogy a közelmúlt évtizedek (többek között) kulturális vonatkozású "diktátora" - Aczél Györgyre gondolok - sem lépte át a polgári ízlés büvkörét, noha "szocialistának" vallotta s tán hitte is magát.

Volt bölcsészettudományi professzoraim közül csak Zádor Anna foglalkozott behatóan - nemzetközi szinten - szakterületünkkel, ezen belül hangsúllyal a kertművészet "tájképi" korszakával.

A zöldfelületgazdálkodásért, tájformálásért magukat felelősnek érzők úgy vélték, hogy feladataink ellátásához az e célra alkalmazottak (többnyire jól fizetettek) legalább felének érteniök kellene ahhoz amit csinálnak. Ehhez két feltétel teljesítése lett volna szükséges. Egyrészt a munkaköröket képzettséghez kötni, másrészt megfelelő számú szakembert képezni. A kivitelezési, fenntartási munkák ellátásához, a "tervolvasás"-képességhez nincsen szükség öt éves okl. mérnökképzésre. Bőven elegendő a specializált felsőfokú (5 éves) technikai, illetve a három éves üzemmérnöki képzés, képesítés.

A 93%-nyi "szakidegen" kontárkodását lehetővé tevő ideológiai háttér részbeni vázolója után a szakterületi oktatásfejlesztési törekvéseket ismertetem.

Az ötéves képzést kapott - zömmel "nőnemű" - okl. táj- és kertépítész mérnökök nem voltak alkalmasak arra, hogy a vidéki városok, települések kertészeti, de főként kommunális vállalatainak szakterületi vezetőivé, munkatársaivá váljanak. Az ilyen jellegű feladatok ellátására gyakorlati ismeretekkel rendelkező olyan üzemmérnökökre lett volna szükség, akik eléggé erélyesek, "rámenősek" és akik sikerélménynek tekintik, ha "városuk, településük" parkjai, kertjei virulóbbak, szebbek a szomszédosoknál. A kétlépcsős képzésnek minden előfeltételét - többéves munkával - megteremtettük. Elkészültek a programok, a tantervek, órarendek, a diszcipl-

lina ismertetések és minden ami az akkori előírásoknak megfelelően szükséges volt a bővített képzés beindításához.

Az évekig tartó "szélmalomharc", az idegeket őrölő, ki-merítő munka kudarcát látva "szakvezetői", tanszékvezetői feladatköröm alóli felmentésemet, majd nyugdíjazásomat kértem. Nem vállalhattam az utókornak - azt a jogos ítéletét, "miszerint a szakterület vezető oktatójaként ragaszkodtam a pozícióból adódó előnyökhöz", annak ellenére, hogy a nemzetközi trendeknek megfelelő haladást (fejlesztést) nem tudtam biztosítani. (Persze hivatkozhattam volna arra, hogy Ausztriában - ha nem is meghatározó módon - de sikerült hozzájárulnom a szakterületi oktatás alakításához, fejlesztéséhez.)

"Kirekesztésem", azaz kezdeményezéseim gátlása, megvalósításuk megakadályozása - úgy vélem - "osztályidegen" voltomra vezethető vissza. Tőlem "hivatalból" féltetni kellett az ifjúságot. Feltehetően ezért lehettem csak arab állampolgárnak az aspiráns-vezetője. Magyar aspiránsok opponense, bíráló bizottsági tagja nem lehettem (ma is minősítési szempont azonban az e téren végzett tevékenység!).

Kirekesztésem egy másik sajátos esete az volt, hogy a Táj- és Kertépítészeti Szakra jelentkezettek felvételi vizsgáján - noha szakvezető voltam - nem lehettem jelen. Feltehetően azért, mert csak a felkészültséget, a képességeket voltam hajlandó figyelembe venni a döntésnél.

Amikor nyugdíjba mentem engedélyt kaptam a rektortól, hogy a tanszéken - egy külön bejáratú (elszigetelt) - szobában dolgozhassam. (Azért, hogy ne rontsam a tanszék oktatóinak "szellemét".) Rövid idő után át kellett költöznöm az "A" épület egyik szobájába, hogy véletlenül se találkozzam a tanszék dolgozóival. Amikor az IFLA vezetői azt javasolták, hogy pályázzam meg az elnökséget, előzetesen megkérdeztem az akkori rektortól, hogy használhatom-e a szobát, ha elnökké választanának; mivel egyébként az esetleges megbízással járó feladatokat nem tudom teljesíteni. A rektortól ígéretet kaptam erre. Egyik helyettese ennek ellenére "kiköltöztetett"

egyetemünkről azzal az indokolással, hogy a szobára más célra van szükség. A szoba - átmeneti látszat-használat után - sokáig üresen állt (100 m²-en aluli lakásunkban akkor gyermekeink családjával együtt kilencen laktunk).

Egyetemi vezetőink, oktatóink egy része - nemcsak a rendszerváltás előtt, de azután is - minden eszközzel akadályozta szakterületünk önálló oktatási diszciplínává válását; annak ellenére, hogy a világ gazdaságilag fejlett államaiban (mind nyugaton, mind Távol-Keleten) a tájépítészet, a komplex környezettudomány felsőoktatási diszciplínaként - másokhoz viszonyítva - egyre jelentősebbé vált.

(Meg kell jegyezmem, hogy a rendszerváltozás előtt - egyetemünk állami és pártvezetői közül - többen támogatták szakterületünk fejlesztését. Az utóbbi évek "akadályozói" közül pedig kevesen tartoztak a korábbi "nomenklatúrához".)

KERTÉPÍTÉSZETI TEVÉKENYSÉGEM

Az "alkotások" többsége - valamelyest szubjektív megítéléssel - vagy a művészetek, vagy a tudományok kategóriáiba sorolható. Mindkét fő kategórián belül igen sok "változat" létezik. Ezek szerint egyesek "önállóak", (a többitől elhatárolhatóak), mások "konglomerátumok". Vannak olyanok, főképp a művészetek közé tartozók közül, amelyek gyakorlati célt is szolgálnak és ezért egyben tudományos vonatkozásúak, és vannak olyan "tudományos" alkotások, példaként filozófiai munkák, amelyeknek "meghatározásai, elvei" a gyakorlatban nem közvetlenül, hanem többnyire közvetve hasznosulnak.

Az egymástól eltérő jellegű alkotások "értékeinek" megállapítása nem történhet - még csak megközelítőleg sem - azonos módon.

Elfogadhatónak tűnik az az alapvető értékítélet, miszerint csak az tekinthető alkotásnak, ami első lépésben koncepcióként (elképzelt kompozícióként), hipotézisként "születik". A művészeti alkotásnak "konceptióként" (kompozícióként), a tudományosnak hipotézisként kell léteznie (érzékelhető, értelmezhető) realizálását megelőzően. Előzetes konceptió nélkül, egymás mellé vagy egymásra kent színfoltokból nem lesz művészi értékű festmény; a hipotézis nélküli észlelések tömegéből levont következtetés, megállapítás lehet rendkívül hasznos, de nem tudományos eredmény, alkotás. (Akkor sem, ha az erre vonatkozó "közlemény" igen sok hivatkozást eredményez.)

Valamely kertépítési (magas - vagy mélyépítési) tevékenység "eredménye" csak akkor értelmezhető művészi alkotás-ként, ha létrehozója az "építészet" követelményeinek megfelelően járt el, vagyis, ha a képzeletében alkotott térbeli kompozíció alapján olyasmit hozott létre az emberi környezetben, ami funkcióját jól szolgálva jelentős esztétikai értéket teremtett.

Az építész, így a kertépítész művészi értelemben (a művészeti értékteremtésre törekvő "alkotókat" egyaránt) csak a megvalósult munkák alapján lehet és kell megítélni.

Az építészet terén tevékenykedők részint művészeti, részint tudományos alkotások létrehozására törekszenek. Vannak olyanok is, akik mindkét vonatkozásban "alkotnak".

Sokrétű és igen sok helyen folytatott tervezői tevékenységem során ritkán kaptam olyan feladatot, amely művészi koncepció megvalósítására alkalmas lett volna. Az esetek többségében olyan lakóterületi kerteket kellett terveznem, amelyek vagy egyáltalán nem valósultak meg, vagy ha igen, akkor az "esztétikai többlet" elhagyásával. Ez alól talán Tatabánya-Óváros a kivétel, amelynek megoldásairól sokunk által nagyrabecsült személyek (így Erdei Ferenc) elismerően nyilatkoztak. Úgy vélem, hogy a XI. kerületi "Feneketlen tó" körüli közparkot a környékbeli lakók nem csak kellemesnek, hanem szépnek is tartották. (Sajnos utólag sok olyan "beavatkozás" történt - így a szobor elhelyezések mikéntje - amelyekkel a szakterületi értéktételek alapján esztétikai értelemben nem lehet egyetérteni.)

Szekszárdon a "Prometheus" parkot is olyannak ítélem, amely a "funkciószolgálat" mellett esztétikai értékeket képvisel.

Bécs Magisztrátusa megbízásából több kertet, parkot terveztem. Ezek közül a Belgradplatz az elmúlt évben készült el. (Kivitelezési költsége 7 millió ATS. Az ünnepélyes "átadására" meghívást kaptam.)

Szakterületünknek van egy kivételes "ága", ahol bírálatok alapján minősítik a létesítményeket. A nemzetközi kertészeti kiállítások állandó "témája" a "Nemzetek Kertje" vetélkedő. Erre a kiállítások rendezői meghívják azokat az országokat, amelyeknek kertkultúrája ismert. Magyarország az ilyen kiállításokon, az ez évi Stuttgarti IGA-t beleértve, ötödik alkalommal vesz részt. A résztvevő országok száma, kiállításonként eltérő, de a "nagyok", így Japán, az USA, Anglia mellett a különböző kontinensek országai, így újabban Kína, mindig jelen voltak, vannak.

A részvételnek feltételei vannak; a "témának" olyan kertnek kell lennie, amelynek nemzeti jellege van és amelynek főbb elemeit a kiállító ország szakemberei építik, készítik. A Hamburgi IGA (1973.) óta a magyar kertek témájának "kitalálója", tervezője, kivitelezés-irányítója személyem volt. Hamburgban bronz éremmel a harmadik helyre kerültünk. (A hófehér fal elé ültetett mályvák a harmadik bírálat idejéig elvirágoztak, elszáradtak, senki sem pótolta azokat.) Bécsben a 74-es WIG-en a magyar kert volt az első helyezett, tervezőként aranyérmet, állami díjat kaptam. A '83-as müncheni IGA-n a magyar kert "elsőként" két aranyérmet kapott. A Stuttgart-i IGA vezetősége felkérte országunkat, az eddigi részvételek eredményességére való tekintettel, egy magyar kert létesítésére. (Az IGA felelős vezetője - a javasolt témára való tekintettel - 200.000 márka támogatást biztosított.) Reméljük, hogy a "Villány-i szőlőskert" a több millióra becsült látogatónak 1993 áprilisától-októberéig, maradandó élményt fog nyújtani.

Amikor 1979-ben nyugdíjba mentem - nemzetközi szakmai feladatok teljesítése mellett - szabadidőmet főként arra fordítottam, hogy a Balaton mellett egy felhagyott - tájsebként éktelenkedő - dolomitbányát "rehabilitáljak". (Ezt a munkát már a 70-es évek elején elkezdtük.) Az építómunkát családtagjaim segítségével, nagyrészt sajátkezűleg végeztem. E bányarehabilitálás egyik célja - miután ilyen jellegű "hivatalos" megbízást nem kaptam - annak bizonyítása volt (a szakterületi utókor számára), hogy milyen mértékben lettem volna alkalmas ilyen feladatok ellátására.

A TÁJRENDEZÉS (TÁJTERVEZÉS) OKTATÁSELMÉLETI ALAPJAINAK MEGTEREMTÉSÉÉRT VÉGZETT MUNKÁM

A földfelszín egy-egy több tízezer négyzetkilométernyi (ennél kisebb vagy nagyobb) térségének természetes élővilágát zömmel az időjárási (éghajlati) elemek, illetve tényezők határozzák meg. (Éghajlati tényezők alatt a mindenkori felszíni adottságokat értve.) A társadalmat alkotó homo sapiens - többnyire tudatos tevékenységével - a bioszférát, a "természetet" nooszsférává; antropomorf környezetté, tájjá alakította, alakítja. A táj, a természet és az ember sok évezredes kölcsönhatásainak tárgyiasult, "az ember környezetében" manifesztálódott története.

Ameddig az egyes települések a saját és a szomszédos települések lakóinak életterét nem zavarták, károsították; térségi tájrendezésre, -tervezésre nem volt szükség. Ez akkor vált feladattá, amikor pl. a folyók "szabályozása" egész régiók adottságait módosította. (Széchenyi és Vásárhelyi Tisza-szabályozásának volt egy elképzelt második "üteme": mai kifejezéssel élve - a dinamikus ökológiai egyensúlynak a helyreállítása; erre azonban sohasem került sor.)

Az ipari forradalom olyan tevékenységek kialakulásával járt, amelyek több, adott esetben igen sok település adottságait módosították, módosítják. Ezeket - a többnyire káros - hatásokat az egyes települések önerőből nem tudják elhárítani.

Az ipari forradalomig az élelmiszertermelést nem lehetett lényegesen hatékonyabbá tenni, csak extenzív módon, a természetfelület bővítésével; erdőirtással és lecsapolással. Mindkét tevékenység a klíma-tényezők "hatásfokának" rontásával járt.

A vonalas infrastruktúra-fejlesztés alapvetően megváltoztatta a termékek "cseréjének" korábbi lehetőségeit, de a táj arculatát, karaktervonásait is. Az ember szomatikus,

pszichés "jólétére" a táji értékek, a környezeti közegek minősége jelentősen hatnak. (Egy, a 80-as évek elején Japánban, a XXI. század tájrendezési, -tervezési feladatairól tartott konferencián az a vélemény alakult ki, hogy a XXI. sz. gazdasági, kulturális "versenyét" az a régió fogja megnyerni, amelynek - ilyen értelemben is tudatosan tervezett - tájai kreativitásra készítetnek.)

Szent-Györgyi Albert:

A kutatáshoz három dolog kell:

- a./ Pallérozott elme
- b./ Ösztönző környezet
- c./ Anyagi támogatás

A tájrendezési feladatoknak mindössze egy igen kis hányadát igyekeztem az előzőekben érzékeltetni. Szakterületünkhöz a rendezésen, a település- és a területfejlesztésen túlmenően a természet-, a táj- (környezet-) védelem is hozzátartozik.

Amikor annakidején a feladatkörök alapfogalmait igyekeztem tisztázni, megoldhatatlannak látszó nehézségekbe ütköztem. Az első és talán leginkább meghatározó a dualista, sajátosan szovjet földrajzi téveszme volt. Ha jól tudom Engels tudományfelosztását (természet, társadalom) abszolutizálva kellett a természetföldrajzot és a gazdaságföldrajzot Sztálin korában egymástól olyan mereven elhatárolni, hogy az emberi tevékenységnek a természeti földrajz által "művelt" diszciplína keretében nem lehetett semmilyen szerepe. Ha így lenne, akkor felmerül a kérdés, hogy mi a táj. Az orosz nyelvben ennek a fogalomkörnek megfelelő szó, nyelvi jel nem képződött. Ezért a német Landschaft megnevezést használták szakkifejezésként. Nyilván nem tudatosult az az etimológiai tény, hogy ennek a szónak az "ellen-oldala" az Ortschaft. Egyik nincs a másik nélkül. A Landschaft az az embermódosí-

totta természet, amely az Ortschaft lakói által "művelten" feleslegessé teszi az élelemnek csak "gyűjtögetéssel" való megszerzését. A szovjet földrajz a tájat kifejezetten "természettudományi" fogalommal redukálta mind tartalmi, mind terjedelmi vonatkozásban. Ilyen értelemben a sok évezred során tárgyiasult emberi tevékenységnek nem lenne semmi jelentősége, vagyis az egyenlítő menti őserdőket és hazánk "pannon" régióját azonos és csak "természeti" kritériumok alapján kellene, lehetne megítélni.

Ennek a lényegi különbségnek, azaz a bioszféra és a nooszféra megkülönböztetésének kell érvényesülnie a természet-, illetve a tájvédelmi feladatok megítélése, az ezek teljesítéséhez szükséges intézkedések meghozatala, továbbá ellátásához alkalmas szakemberek képzése és alkalmazása szempontjából. A szovjet tájértelmezést vallók (és ilyenek még sokan vannak) szempontjából a természet- és a táj-fogalom gyakorlatilag azonos tartalmú. Sokáig fog még tartani, amíg ettől az "örökségtől" (mint sok hasonlótól) sikerül megszabadulnunk.

A szovjet gigantománia egyik változata - az abszolút tudománytalan, naív liszenkoi ötletek mellett - a természet legyőzése, átalakítása; a folyamatok "megfordítása" és hasonlóak voltak.

Valamely - újnak minősülő - diszciplína-rendszernek az oktatása csak úgy képzelhető el, ha "fogalomkészlete" kidolgozott, rendszerezett. Ez a munka az adott feltételek mellett nem volt könnyű. Nehezítette az is, hogy hosszú időn át nem kaptam külföldre - ahol többen hasonló problémákkal foglalkoztak - kiutazási engedélyt. (Nem mehettem el pl. egy előadásomra az NDK-ba vagy a Stuttgarti IFLA kongresszusra, ahol előadásomat Ormos professzor olvasta fel, egy nemzetközi tervpályázaton nyert díj rámeső hányadának átvételére, Berlinbe a "Grüne Woche" rendezvényre, ahol előadást kellett volna tartanom; politikai okok miatt az egész magyar delegáció nem mehetett el Stockholmba az első környezetvédelmi világkonferenciára.) Sajnálatos módon szakkönyvekhez, közleményekhez elsősorban csak "magánúton" juthattam.

Amikor a diktatúra "puhult", ezek a nehézségek fokozatosan csökkentek, de utazásaimhoz egyetemünktől később sem kaptam anyagi támogatást.

A "tananyag" részletes kidolgozásánál, összeállításánál két főbb szempontot kellett figyelembe venni.

Fontosabbnak a szemléletalakítást tartottam, azt, hogy amikor a végzett hallgatók 10-20 év múlva az előadások idején sokak által az irreális futurizmusok körébe sorolt időszerű feladatukkal találkozhatnak, legalább az "elvek" minősüljenek számukra valamiféle "deja vu"-nek.

A "mellékelten" benyújtott közleményeim (írásaim, előadásaim) között több olyan van, amelyekben azóta bekövetkezett vagy a közeljövőben megvalósuló "irreális ötleteket" közöltem. Ilyen, egy 1972-ben nyomtatásban is megjelent (mellékelte) tanulmány, amelyben azt írtam, hogy a mezőgazdaságilag hasznosított területből 3 millió hektárnyit ki kell kapcsolni, hogy a természetet gazdaságossá tegyék, illetve hogy erdősítéssel, vízfelület-létesítéssel stb. a tájpotenciál előnyösebbé váljék.

Az úgynevezett "irreális ötletek" közül néhányat még ismertetek.

Ma mindenki a "globális felmelegedésről" beszél, ennek következményeit világméretű katasztrófaaként prognosztizálva. Mindig hangoztattam, hogy bolygórendszerünk módosulásaitól eltekintve, a globális változásokat azonos irányba ható lokális hatásmechanizmus-módosítások okozzák. Ezekben belül a víznek van energia-transzformáló, klímátényező-alakító szerepénél fogva meghatározó szerepe. A helyi, a regionális "sivatagosulási" folyamatokat az ésszerű, ökológiai szemléletű térségi "vízgazdálkodással" lehet lassítani, megállítani, illetve az ökológiai összefüggések terén teljes járatlansággal hozott intézkedésekkel az esetek többségében visszafordíthatatlanul siettetni.

A balatoni "berkek", a Hanság lecsapolását és minden ehhez hasonló tevékenységet egy a 80-as évek elején az MTA

egyik közgyűlésén elhangzott "hozzászólásom" szerint - köz-törvényes büntettként kellene meg-, azaz elítélni.

Több tanulmányomban és jelen tézisekben is hangoztat-tam, hogy az ipari forradalomig élelmiszertöbbletet csak természet-terület-növeléssel - erdők, vízfelületek, mocsarak megszüntetésével - lehetett termelni. A XX.-ik század közepé-től kezdve - a fejlett államokban - a feleslegektől csak természet-terület csökkentéssel lehet "megszabadulni". Ennek következménye:

- 1./ kisebb ráfordítások mellett növelhető a területegységre eső hozam,
- 2./ a természetből kieső területeknek ökológiai kiegyenlítő felületként (felületrendszerként) való hasznosításával csökkenthetővé válik a káros vegyszerhasználat (hazánk-ban a "meliorálók" ezek használatának növelését "szor-galmazták, kényszerítették") és
- 3./ mind ökológiai, mind esztetikai értelemben előnyösebb, értékeesebb "életterek" alakíthatók a "legfőbb érték", az ember számára.

A mélyfekvésű - gyakran vízállásos - völgyek. "savanyú" szénáját csak a lovak ették meg. (A tehén nem!). Miután a lovak szerepét a traktorok vették át, ezekre a rétekre már nem volt szükség, elvadultak. Egy részüket az ún. térségi meliorációk során drénezéssel "kiszárították". A "rétvíz" a vízfolyásokba jutott, s onnan elfolyt. Senki sem számolt az-zal, hogy a völgytalpak vízszint-csökkentésével a környező természet-felületek víztartalékainak jelentős része is "el-tűnt", és ami látszólagos nyereség volt a réven, az többszö-rösen elveszett a vámon.

A meliorációnak, azaz "jobbításnak" nevezett - az "ipa-rosított", természetet szolgáló - téveszme sokkal több kárral járt, mint előnnyel. A "térségi melioráció" megszállottjai-nak többsége döbbenetesen szűk látókörű volt. A "gazdaságos művelés" volt a rögeszme, a "szent tehén". Ha voltak is kö-zöttük vagy "mellettük" olyanok, akik tudták, hogy a csende-

reszek, pagonyok, "vizes felületek", mezővédő erdősávok, fasorok és ezek rendszereinek és velük a "zoocönózisok" pusztítása veszedelmes ökológiai következményekkel jár; nem meretek szólni. Ha igen, "népellenségnek" minősültek.

A feleslegessé vált vizes rétek helyén létesített "víz-tározók", halastavak, iszapfogók többsége nem a meliorációs tervek, hanem az ökológiai szemlélettel "alkotó" vízügyi, tájrendező szakemberek javaslatai alapján jött létre. Ezek lokális klímátényező, vízhasznosító szerepe - azon túlmenően, hogy sokrétűen szolgálják az üdülést - a jövő szempontjából szinte felbecsülhetetlen érték. A szemlélet-alakítást célzó előadások, beszélgetések, viták, mellett a "belső" és főleg a meghívott előadók (tudományos igényű gyakorlati szakemberek) olyan feladatok elvégzéséhez szükséges ismeretekre tanították a hallgatókat, amely feladatok megoldásához a legkülönbözőbb tervező irodákban folyamatosan jelentkeztek az igények (területrendezési, beépítési, terhelhetőségi, környezetvédelmi, nemzeti park, tájvédelmi körzet, zöldfelületrendszer, autópálya stb. vizsgálatok, tervezési megbízások; s ma már egyre több - igen sokféle - tájrendezési terv). Végzett hallgatónk közül többen nyertek olyan regionális léptékű -táji vonatkozású -tervpályázatokat, amelyeknek bírálata során a korábban más képesítésű nyerteseket sikerült az élmezőnyből kiszorítaniuk. Ez különösen akkor van így, ha a zsűriben is "ülnek" szakemberek.

A képzésnek minden táji jellegzetességre, értékre, potenciális hasznosítási módra ki kellett terjednie, mégpedig a környezeti közegek, a talaj, a víz, a levegő, az élővilág, a művi elemek (rendszerek) és mindezek együttes vizsgálatára a komplex biocönózisok megtartása, "fejlesztése" érdekében.

Mindenkor hangsúlyoztam, hogy a táj kifejezést akkor előnyös használni, ha az állandósult karakters vonásokra helyezzük a hangsúlyt, az emberi környezet megnevezést pedig akkor, ha az ezeket módosító hatásmechanizmusokkal foglalkozunk. (A környezet szó elé mindig jelzőt kell tennünk, mert

lehet, állati, növényi környezetről is szó). A táj és az emberi környezet kifejezést szinonímának tekinthetjük.

Igen sok gondot okozott kezdettől fogva, hogy főhatóságok alkalmazottai, különböző szakterületek képviselői nem a szakterületi illetékesek által meghonosításra javasolt megnevezéseket használták, hanem az idegen nyelvűeket fordították. A nyelvészek, akik a szakterületek lényeges kritériumait nem ismerték, az esetek többségében mechanikus tükörfordításokat adtak. Így lett a Gebaute Umwelt-ből, illetve a Built Environment-ből "épített" környezet. (A Gartenbau, Feldbau nem azt jelenti, mintha a salátát, vagy a paprikát építenék!) Ha az "épített környezet" kifejezést valaki mechanikusan angolra fordítaná, akkor az Constructed Environment-é válna. A Bau, akár a Built szó művi módon létrehozottat, "alkotottat, formáltat" is jelent. Gond van a környezetvédelem kifejezéssel is. Ha ezt a kifejezést németre, angolra vagy más nyelvre fordítják a szakemberek, soha sem teszik az Umwelt vagy az environment szó után a -schutz vagy a protection kiegészítést. Ideje volna ezt hazánkban is meghonosítani, mert a környezet-ügynek számtalan olyan feladata van, amelyek legalább olyan fontosak, mint a káros emissziók, illetve az ezekből adódó immissziós "állapot" elleni védelem.

Az erre vonatkozó véleményemet már az 1973-ban Hamburgban megrendezett "Magyar Gazdasági Hetek" rendezvényen is hangsúlyoztam. (Környezetvédelmi témájú előadást a német rendezők kértek a magyar féltől 1972-ben. Rendezőinknek ez gondot okozott, mert 1972-ben még nem találtak senkit, aki e témakörben nemzetközi szinten előadást mert volna vállalni. Igaz, hogy szakterületünkön akkor már több mint 20 éve foglalkoztunk a "környezet", ezen belül ennek a káros emissziók, illetve az abiotikus beavatkozások elleni "védelmével", de mivel a hazai "környezetvédelmi" törvény akkor még csak elképzelés volt, sziszifuszi munkát kellett vállalnom, végezmem annak igazolására, hogy mi is foglalkozunk az "időszerű" feladatokkal. Ma persze se szeri, se száma a "környezetvédőknek", akik közül igen sokan meglehetősen későn találták fel a "spanyolviaszt".)

Több tanulmányomban, előadásomban hangoztattam, hogy "szocialista államban" ideológiai okok miatt nem lehetne a "kapitalistáknál" jogos és szükségszerű környezetvédelem kifejezést használni, mert a "szocializmusban" a termelők, a fogyasztók és az őket "szervező" kormányzati szervek érdeke - ideológiai axiómaként - kötelezően azonos. Azt is mondtam, hogy ezt a "helyzetet" antagonisztikus ellentmondásnak tekintem. (Biztosan vannak téziseim olvasói közül még olyanok, akik korábbi "kötelező" marxista okulásaik alapján emlékeznek arra, hogy ez mit "jelentett".) A "szocializmusban" csak a "környezetfejlesztés" kifejezést lehetett volna használni, és a "korszerű piaccgazdálkodás" feltételei mellett is jobb lenne a "fejlesztés" kifejezés, mint a passzivitást sugalló "védelem".

Több - régen megjelent - tanulmányomban írtam (mondtam), hogy alapos ökológiai jártasság, érzék nélkül nem szabad az ökokönozisok rendjébe belevatkozni. Többnyire a csak műszaki képzettségű "település-fejlesztőink" elkövettek mindent, hogy balatonmenti településeink (a régióhoz tartozóak is, így Zalaegerszeg, Tapolca, stb.) csatornázottak legyenek, és szennyvizük "tisztított" legyen. Sajnos nem tudták, hogy a Balaton eutrofizálódásának legfőbb "gerjesztője" a foszfor. Az a tápanyag, amely csak a szennyvizek "biológiai tisztítása" után juthatott a vízbe, mert talajjal "találkoztak" oldhatatlanul megkötődött volna. (A régi "pöcegödrökből" ezért nem kerülhetett foszfor a Balatonba.) Az elmúlt években a tápanyagtartalmú "kommunális hulladék" foszforján túlmenően a detergensnek (mosópor) vagonokkal mérhető foszforja a szennyvíztisztítókból oldott állapotban olyan mennyiségben került a Balatonba, hogy évtizedekig elegendő lesz a további eutrofizálódáshoz. Azokban az országokban, ahol hozzáértő szakemberek irányították az ilyen jellegű munkákat, a tavak körül körcsatornákat építettek, és a rendkívül értékes, biológiailag tisztított szennyvizet erdők, rétek öntözésére használták, használják, többek között a "sivatagosodás" veszélyeire gondolva.

Sokan a mezőgazdasági termesztokeket vádolják a Balaton szennyezésével. Ez a foszforra vonatkoztatva csak akkor igaz, ha erózió révén talaj jut a vízbe. Ez megakadályozható, (a hogyanját tanítjuk). A nitrogén, a kálium stb. oldott állapotban bejuthat a mezőgazdasági területekről a vízbe, de foszfor nélkül nem "érvényesülhet" (Liebig törvény).

Az előzőekben közöltekre visszautalva úgy vélem, hogy sajnos sokáig fog még tartani, ha egyáltalán bekövetkezik valaha, hogy egy átlagosan képzett értelmiségi a környezetvédelem és a területfejlesztés közötti - igen lényeges - összefüggéseket felismerje. Feltehető, hogy a megnevezést kell megváltoztatni. (Azt, hogy mi a földművelésügy, a belügy, a pénzügy stb. többé-kevésbé minden honpolgárunk érti.)

Annak érdekében, hogy a szakterület "elmélete", az oktatási anyag létrejöjjön igen sok cikket, tanulmányt (közleményt) könyvrészletet, könyvet írtam (Ligetvári Ferenc szervezői munkája eredményeképpen megjelentek a szakterület első egyetemi jegyzetei).

A tehetséges és igényes fiatal oktatók (Csmeze, Csima, Jámbo, Baloghné) vállalták a szakmai továbbképzés gyakran kimerítő nehézségeit, a külföldi "aspiranturával" járó áldozatokat. Közleményeik, sokirányú tudományos igényű munkáik és főleg a gyakorlati, gyakran országos jelentőségű feladatok megoldásakor szükséges terveik (az objektumoktól a regionális léptékűekig) jelentősen hozzájárultak a szakterületi ismeretek és ezzel a tananyag bővítéséhez.

Az oklevelet szerzettek közül igen sokan kerültek olyan munkakörbe, ahol - gyakran járatlan úton járva - olyan elméleti jelentőségű, gyakorlati értékű feladatokat oldottak meg, amelyeknek eredményei jelentősen gazdagították a szakterület hazai ismeretanyagát. A 80-as évek elején egy tanzékből kettő, majd három alakult.

Az új tanszékek vezetői, oktatói, kutatói fokozatosan gazdagították, bővítették a tananyagot.

A Táj- és Kertépítészeti Szak tananyagainak kidolgozásában és oktatásában - megfelelő szervezőmunka alapján -

kezdettről fogva részt vállalt a BME (anyagismeret, geodézia, statika és szilárdságtan, magasépítés, városrendezés, városgazdálkodás, közműtervezés, úttervezés stb.), az EFE, az ERTI (erdészet, mezővédő erdősávok), a GATE (mező- és kertgazdasági építészet), az ÉVM (környezetvédelem, üdülőtájtervezés), az OTH (természetvédelem), az MTA (természetvédelem, környezetvédelem, tudománypolitika), az Ybl Miklós Főiskola (közű, úttervezés), az OMF (műemlékvédelem), a VÁTTI (területfejlesztés, üdülőtérlettervezés), a VIZITERV (talajvédelem, térségi melioráció), az ÉMI (környezetvédelem), a FŐKERT (vállalati gazdaságtan) és a Sasad MGTSZ (költségvetés készítés). Oktatási, kutatási kapcsolatunk hét vezető budapesti (Buváti, Iparterv, Közti, Lakóterv, Mélyépterv, PTTV, Tipusterv, Uvaterv) és több vidéki ÉVM, illetve megyei tervező vállalattal volt.

KERT-, TAJTÖRTÉNETI VONATKOZÁSÚ TEVÉKENYSÉGEM

Ormos professzor a "kertművészek" képzéséhez igen fontosnak tartotta a művészettörténeti és ezen belül a kertművészettörténeti ismeretek "alkotójellegű" elsajátíttatását. A kertépítészetet mind funkcionális, mind esztétikai értelemben téralkotó tevékenységnek tekintette.

Az egymást követő történeti, művészettörténeti korszakok alkotói, kompozíciós elvei, módszerei jelentősen eltérőek. Az eltérésekben kifejezésre jutó sajátosságok, értelmezése (főként színes diapozitívok vetítésével) jó módszernek bizonyult a "térérzékelés" kialakításához, fejlesztéséhez. A társadalom-, a szellem-történeti "háttér" ismerete, illetve annak a mű karaktervonásaiban való megjelenési mikéntjének felismerése, "megérzése" gazdagítja, bővíti - mind gyakorlati, mind esztétikai vonatkozásokban - a tervezői "fantáziát", a komponálási jártasságot.

Ormos professzor adjunktusi kinevezésem egyik feltételül a művészettörténeti végzettséget igazoló oklevél megszerzését és két nyelv ismeretét szabta. (Abban az időben három alkalommal kétéves tartamra lehetett tanársegédi "megbízást" kapni. Igen kevés tanársegédből lett határozatlan időre szólóan "kinevezett" adjunktus.)

Korábban részletesen ismertettem, hogy a Pázmány Péter, később az Eötvös Loránd Tudományegyetemen - zömmel - kiváló professzoraim voltak. Nekik köszönhetően a szűkebb szakterületemen szerzett "művészeti" ismereteim igen széleskörűvé válhattak. Az általános képzőművészettörténeti ismeretekkel gazdagodva, kertművészettörténeti "jártasságom" többrétűvé vált. Amikor újra kézbe vettem Luise Gothein könyvét, úgy éreztem, hogy ez a mű sok vonatkozásban absztrakt módon "steril". Ha az egymást követő stílustörténeti korszakok téralkotó elveit, módszereit, a tájrendezés során szükséges hasznosítanom, akkor a rendelkezésre álló "helyszínek", illetve a levéltári anyagok tanulmányozásával komplexebb ismereteket szereztem.

reteket kell szereznem.

E tekintetben rendelkezésre állt a világ egyik legjelentősebb barokk kastély-park-tájműegyüttese, Eszterháza (Fertőd). A barokk parknak és tájnak sajnos csak a "váza" maradt meg, de feltehető, hogy sehol a világon nincsen valamely mű-re vonatkozóan annyi korabeli szöveges és rajzolt forrásanyag, mint Eszterháza esetében. (Esterházy Miklós herceg minden okmányt megőriztetett.)

A "tájképi", illetve az "angol-kert" (park) korszakból sok eredeti mű maradt fenn, viszonylag sok korabeli forrásmunka is. A kert-, (park-)történetnek ezzel a korszakával Zádor Anna foglalkozott igen korszerű szellemben, nagyon behatóan. Szakirodalmi tevékenységének megállapításai könnyen "transzformálhatóak" a regionális léptékű tájrendezési feladatok esztétikai igényű megvalósításakor.

A tájrendezésnek, -tervezésnek hazánkban rendkívül értékes "előfutárai", művelői voltak. Mikoviny Sámuel - aki Bél Mátyással dolgozott együtt - már az 1740-es években "rendezte" gróf Esterházy József (Csima Péter szerint Mária Terézia királynő) megbízásából a tatai medencét. Mégpedig a ma korszerűnek tartott hármasköves követelmény szellemében; ökológiai, ökonómiai, esztétikai értékek teremtése céljából. A nemzetközi szakirodalomból ennél korábbi - hasonló célú - tevékenység nem ismert.

Tessdik Sámuel a XVIII. század utolsó, illetve a XIX. század első negyedében a világon szinte egyedülálló "tájfejlesztési" alkotómunkát végzett az Alföldön, főleg Szarvas környékén. Nem főúri nagybirtokok, hanem paraszti kisbirtokok, illetve azok együtteseinek hozamát igyekezett - akkor egyértelműen korszerű - módszerekkel növelni. Ennek szolgálatában igen fontosnak tartotta a fásítást, erdősítést. Mivel az ökológiai adottságok a térségben szélsőségesen eltérőek voltak, kényszermegoldásként az akáctelepítést javasolta.

A Széchenyi-Vásárhelyi "Tiszaszabályozás" második üteme - feltehetően Vásárhelyi korai halála, a szabadságharc és más okok miatt - nem valósúlhatott meg. Amennyiben ez a koncepció realizálódott volna, ma a regionális tájrendezés egyik legkorábbi, legjelentősebb alkotásaként szerepelne a szakirodalomban.

A XIX. sz. elején kezdte meg parktervezői, tájrendezői tevékenységét Nebbien Henrik (Lübeckben született és kiváló szakemberként került Magyarországra). A szakirodalomban csak a közelmúltban tűnt fel a neve, illetve a saját munkásságát ismertető kéziratanyaga.

A német szakirodalom szerint Peter Josef Lenné a "Landsverschönerung" mozgalom megalapítója és legtehetségesebb művelője. Nebbien Henrik Lenné-nél korábban alkotott e szakterületen - elsősorban - Brunswick gróf megbízásából a csalóközi Alsókorompán.

Nebbien tervezte és "művezette" a világ első városi közparkját a budapesti Városligetet (saját írásmódjával Folksgarten).

A XIX. sz. végén Ilseman Keresztély, míg a XX. sz. elején Ráde Károly voltak nemzetközileg elismert szakembereink.

Rerrich Béla építészmérnök előadóként, később a Kertészeti Tanintézet igazgatójaként oktatta a kerttervezést. Budapesten és az ország más városaiban tervezett közparkjaira legalább olyan "büszke" volt, mint a szegedi egyetemi épületegyüttesére.

Az Eszterháza-i műegyüttes történetének felderítése érdekében éveken át tartó "kutató"- munkát végeztem, mind a helyszínen, mind a levéltárakban. A feltehetően mintegy tizenkét építési fázis során létrejött mai kastély, illetve park építési, fejlesztési fázisainak értelmezhetősége céljából elkészítettem a fejlődés - egymástól jól elkülöníthető - négy fázisának makettjét úgy, hogy a főbb fázisok állapotát rögzítő (kicsinyítetten léptékhelyes) épületegyüttesek rész-fázisokra "bonthatók".

A helyszíni bontások; alapzat, építőanyag (terméskő, téglá), szerkezet stb. vizsgálatok alapján egyrészt, a levéltári, szakirodalmi tanulmányok alapján másrészt, egyértelműen megállapítható, hogy a jelenlegi kastélymag (ezzel együtt a szentmiklósi - már nem létező - "lesvár") reneszánsz eredetű. Egyelőre bizonytalan, hogy a hármasszemes rendszer mikor alakult ki. Ha a löfegyveres vadászatot "szolgálva" a reneszánsz korban jött létre, úgy a "szubordinációs" barokk kompozíciós módszer legfontosabb eleme - funkcionális eredetét tekintve - nem barokk korabeli.

Okmányok - és helyszíni adottságok - alapján megállapítható, hogy a mai homlokzat nem Hefele munkája. Voit Pál szerint Eszterháza második operaházát Hefele tervezte. A rendelkezésre álló eredeti okmányok alapján az udvari "kőműves", illetve "asztalos" (Stöger, Haunold) nemzetközileg elismert szakértő bevonásával döntést kért a hercegtől a tekintetben, hogy kettejük közül ki "a" tervező.

Ahogy az az korábbi közleményekben már kifejezésre jutottam, Eszterháza feltehetően a világ legjelentősebb barokk "tájrendszere".

Eszterházán túlmenően behatóan foglalkoztam - más kutatók mellett - Kismartonnal és a nyugat-magyarországi barokk parkokkal.

Részt vettem Laxenburg rekonstrukciós terveinek elkészítésében. Ez a műegyüttes, amelynek reneszánsz- (Mátyás király lakott itt), barokk-, tájképi- (ezen belül romantikus, szentimentális) korszakbeli nyomai, részei vannak, értékes "konglomerát". Az átalakítások, átmenetek visszaidézése; az esztétikai értelemben vett értékek "átmentési" módja, lehetősége (az élőanyagra való tekintettel) "ötletként" használható, tájrendezési feladatok megoldása során.

TEVÉKENYSÉGEM A MŰVELT SZAKTERÜLETEK MEGISMERTETÉSÉÉRT, ELISMERTETÉSÉÉRT ITTHON ÉS KÜLFÖLDÖN

1948-49-ben ('a fordulat éve') szakterületünk is alapvető változásokon ment át.

A kertépítők (kertművészek) többsége magánvállalkozó volt, ún. villakertek tervezéséből, létesítéséből - illetve az ahhoz szükséges élő és holtanyagok előállításából - élt. Viszonylag kevesen lehettek városi 'főkertészek' és egy közülük Budapest kertészeti igazgatója. A nagyobb főúri parkok is munkaalkalmat jelenthettek. Amikor a Székes-Főváros újjáépítette a Margitszigetet, a tervezéssel és kivitelezéssel a német Späth céget bízta meg.

A második világháború után szinte minden korábbi szakterületi munkaalkalom megszűnt.

Ormos professzor szakszemináriumára sokan jártak olyanok is, akik például szakközépiskolából jöve korábban nem hallhattak kulturális, művészeti vonatkozású előadásokat, de igényük volt erre.

Az ország városainak többségében az 50-es évek elejétől kezdve 'kommunális' - nagyrítkán - kertészeti vállalatok alakultak. Mivel szakterületünk nem rendelkezett megbízható káderekkel, ezért ezeknek a vállalatoknak az élére szaktudással nem rendelkezők kerültek - így Budapesten is -, és ezek beosztottként sem vettek fel okleveles szakembert, legálábbis igen sokáig nem.

Egyetlen lehetőségnek a viszonylag gyorsan alakuló tervező vállalatok tűntek. Az ezekben - beosztottként - dolgozó mérnökök, építésmérnökök a 'kertészeket' nem tekintették partnernek. Ennek megváltoztatásához több lehetőség kínálkozott.

Így, be kellett jutni azokba a szakmai szervezetekbe, szövetségekbe, amelyek a 'műszakiakat' vonzották. Ugyanakkor meg kellett maradni például a növény-, dísznövénytermesztéssel foglalkozó szakembereket tömörítőekben is.

A szűkebb szakterületi szükségleteken túlmenően kellett például statikát, szilárdságtant és hasonló diszciplinákat tanítani, hogy olyan esetben, amikor az építészmérnök - gyakran csak a hecc kedvéért - gúny tárgyává tette 'a keretést', vagyis ez amatt statikából kezdte vizsgáztatni. Amikor kitűnt, hogy mindketten ugyanannak az országos hírd tanárnak voltak - e téren - tanítványai, lassan összeszoktak és kölcsönösen megbecsülték egymás szűkebb szakterületi tudását.

A Magyar Agrártudományi Egyesületnek, szakosztályainak minden szakember tagja lehetett. Évtizedeken keresztül a MAE tagjaként tartottunk, hallgattunk szakmai előadásokat, igyekeztünk érdekeinket érvényesíteni. A többnyire kétévenként - az ország különböző városaiban - tartott Országos Zöldfelületi Konferenciákon előadásokat tartottak a városi tanácselnökök, az építészeti (műszaki) osztályok, a főhatóságok vezetői és szakemberei. (Amikor az egyik ilyen konferenciára meghívtuk az egyik legnagyobb alföldi város tanácselnökét előadónak, azt kérdezte: no és ki fogja megírni az előadást? Megmondtam neki, de azt is hozzátettem, hogy siessen, mert a három éve a városban dolgozó házaspár, mivel nem kapnak lakást, kénytelenek máshová menni. Előadás és lakás is lett. A házaspár mindkét tagja - a maga területén - a város szakterületi vezetőjévé vált.)

Ormos professzor el tudta érni, hogy a MAE 25 kertépítész nevében (1960-tól kezdődően) befizette évenként és félévenként a 16 svájci frankos IFLA (Tájépítészek Nemzetközi Szövetsége) tagdíjat. A hazai szakterület ezzel nemzetközileg ismertté, majd elismertté vált.

A MÉSZ (Magyar Építőművészek Szövetsége) tagja csak az lehetett (az építészmérnökök közül is), aki a mindenkori felvételi bizottság előtt munkáival bebizonyította "alkalmasságát". (A MÉSZ-nek évtizedeken át csak három-négy kertépítész tagja volt.) Hosszú időn át hasonló volt a helyzet a MUT (Magyar Urbanisztikai Társaság) esetében is. Tag csak az lehetett, akit erre felkértek. Itt is hosszú időn át kevesen

voltunk tagok. Az MMT (Magyar Meteorológiai Társaság) sem vett fel akárkít.

Bizonyos értelemben eltérő volt a helyzet a ÉTE (Építéstudományi Egyesület) esetében. A szakterület "befutott fiataljainak" nem tetszett a MAE, ezért a ÉTE-n belül szerveztek szakosztályt (ennek már "szakterületi" volt a megnevezése). Ezen egyesületeknek, szövetségeknek, társaságoknak tagja, elnöke voltam évtizedeken át, mindaddig, amíg két éve meg nem alakult a "Magyar Kertépítészek és Tájrendezők Szövetsége".

Tagja vagyok a hét főből álló Magyar Ösztöndíj Bizottságnak, valamint az Osztrák-Magyar Akcióbizottság öt osztrák és öt magyar főből álló Kuratóriumának.

Tagja - hazánk képviselőjeként vezetőségi tagja - voltam az IUCN Keleteurópai Tájrendezési Osztályának. A környező országokban rendezett tudományos ülésszakokon - többnyire saját költségemen - folyamatosan részt vettem, előadásokat tartottam. Tagja voltam két - szakterületemhez közelálló - KGST Tudományos Bizottságnak. Ezek rendezvényein is tartósan részt vettem, beszámolókat tartottam. (Állami költségen, a hivatalos nyelv az orosz volt, ezért tolmácsot is vihettem.)

NGO tagja vagyok az "U.N. Office at Vienna"-nak és az UNESCO-UNEP International Environmental Education Programme-nak. Tagja voltam hazai és külföldi szakfolyóiratok szerkesztő bizottságának.

Az ÉVM szükségesnek tartotta a "vezető tervező" minősítés meghonosítását. Ezt a minősítést a tervezők meghatározott követelmények teljesítése után kaphatják meg. Szakterületünkön viszonylag sokan dolgoznak "vezető tervezőként". Ezek munkaköre a korábbiakhoz viszonyítva jelentősen bővült.

A szorosan vett kertépítészetben és tájrendezésben túlmenően, a természet-, táj-, környezet-, műemlékvédelem területén, különböző főhatósági, hatósági munkakörökben egyaránt jelen vannak kollégáink, és magánvállalkozóként is egyre többen dolgoznak mind az objektum-tervezés, -létesítés, mind a regionális léptékű feladatok megoldása terén.

Ormos professzor az IFLA Nagy Tanács tagjaként viszonylag rövid időn belül elismertette az alapító "nagyokkal" a magyar szakterületet, illetve annak művelőit. Már az induláskor engem is "jelölt" az IFLA szakterületi feladatainak ellátására. Feltehetően ennek köszönhettem, hogy mellette, a Stuttgart-i kongresszusra (1966) én is meghívást kaptam előadás tartására. Az Ormos professzor által felolvasott előadásomra többen felfigyeltek. Ettől kezdve az IFLA tevételes tagjává válhattam.

Kongresszuson első ízben 1970-ben vehettem részt Lisszabonban, ezt követően 19 alkalommal a Világ különböző városaiban. A 70-es években a MAE sok vonatkozásban - így anyagilag is - támogatta a kongresszusokon való résztvételemet (az utazások költségeinek jelentős részét vagy egészét magam fedeztem).

1979-ben megválasztották az IFLA centrális régiója (Európa, Afrika) alelnökévé 2 évre. 1981-ben újra megválasztottak erre a tisztségre. Megbízatásom Münchenben járt le az 1983-as IGA idején. Az 1984-es kongresszus megrendezésére (1979-ben, Cambridgeben) Magyarország kapott megbízást. A Budapest-Siófoki Kongresszus a legsikeresebbek közé tartozott. (Utólag a "szív" kongresszusának nevezték.) A Világ minden tájáról több százan vettek részt rajta, nem számítva a "szocialista" országokból, így a Szovjetunióból jött tájépítész vendégeket (az utóbbiak ez alkalommal vettek részt első ízben IFLA Kongresszuson).

A magyar kongresszus szervezési feladatainak jelentős részét (az ehhez szükséges anyagiak előlegezését) a MAE vállalta, dr. Csáki Csaba főtitkár irányításával. Az Állami Gazdaságok Országos Központja és a Siófoki Állami Gazdaság

igazgatója, munkatársai és nem utolsósorban a táj- és kertépítészeti szakon végzett oklevelesek, valamint az akkori hallgatók szinte teljes létszámmal és nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy ezt a kongresszust utólag a 'szív' szóval méltatták világszerte. Eddig összesen 45 IFLA világkongresszus került megrendezésre, ezek közül Közép- és Kelet-Európában kettő. Egy 1963-ban Varsóban és egy 1984-ben hazánkban.

Feltethető, hogy az 1984-es kongresszus sikere hozzájárult ahhoz, hogy 1986-ban engem választottak meg az IFLA elnökévé két évre (1988-ban másodszor is megválasztottak). Az IFLA-nak - elnökségem idején - 55 ország szakterületi szövetsége volt a tagja, mintegy 20 ezer tájépítészt képviselve. Az elnökhelyettesi, illetve az elnöki megbízás igen sok munkával járt. A kongresszusokon túlmenően igen sok regionális konferencia, szimpózium került megrendezésre. Utóbbiakat az alelnöknek, a végrehajtó bizottsági, a nagytanácsüléseket pedig az elnöknek kell megszerveznie, 'levezetnie'. A nyolc év - elnökhelyettesi, illetve elnöki ténykedésem - során szinte naponta érkeztek levelek a világ minden tájáról a saját tagszervezetektől, az egyéni tagoktól, ezen túlmenően az UNO-tól, UNESCO-tól és a társszövetségektől. Az IFLA titkársága, titkárnője Versaillesben dolgozott. A kapcsolattartás hazánk és Franciaország között az anyagiakra és az útlevelekre illetve vízumkénszerre való tekintettel nem volt könnyű. A levelezést, szervezést itthon 'családon belül' kellett megoldani.

Mindezekkel együtt az IFLA-val kapcsolatos tevékenységemet mind a saját, mind az országos szakterületi érdekeket tekintve rendkívül hasznosnak, előnyösnek tekintem. Módom nyílt több ezer szakember személyes megismerésére, a világ - szakterületi szempontból - jelentős oktatási, kutatási, tervezési, fejlesztési intézményeinek meglátogatására, számtalan előadás meghallgatására, igen hasznos szakmai vitákra való részvételre. 'Rákényszerültem' arra, hogy az IFLA előadásaimra való felkészülés, illetve az azokat követő viták során ismereteimet gyarapítsam.

Európának azt hiszem nincsen olyan országa, és nincsen kontinens, ahol szakterületemet tevőlegesen ne képviseltem volna.

Az elmúlt évben az OMFB jóvoltából résztvehettem a Dél-Koreában tartott kongresszuson, ahol a végrehajtó bizottság ülésén "past" elnökként szerepeltem, tudomásul kellett vennem, hogy - véleményem szerint - személyi okokra visszavezethetően az IFLA létét súlyos "zavarok" veszélyeztetik. Remélem, hogy a "hataloméhes akarnokok", mint általában mindig, el fognak tűnni. Remélem azt is, hogy a most alakult Tájépítészeti Karunk jövőbeni végzettjei közül sokan válnak az Egyesült Európában szakterületünk elismert képviselőivé, illetve a szükség szerint újjáalakuló IFLA tevékeny tagjává.

TERVEK, ADÓSSÁGOK

Sok a tennivaló annak érdekében, hogy a magyar és velük a középeurópai tájak kreativitásra készítsék a régió lakóit a XXI. században. A tájépítészeti diszciplína kutatási, oktatási, menedzselési és az ezek körébe tartozó feladatok gyakorlati megvalósításához számos, sokrétűen képzett szakemberre lesz szükség. A feladat természetéből, céljából adódóan a megoldásához hivatott tájépítészeknek kreatív szelleműeknek kell lenniök.

Az előző fejezetben - önkényesen és kiragadottan - nevesített tennivalók közül az oktatást választom elképzeléseim, céljaim vázolására.

A korábbiakban már utaltam arra, hogy az egyetemi jegyzetnek nevezett - valamiféle szurrogátumként a régi gimnáziumi tankönyvek színvonalától többnyire messze eső - "mankók" szinte minden esetben gátolták az itt-ott még megmaradt egyetemi nivó megbecsülését, netán növelését. A hallgatók jelentős része két-három nap alatt könnyen memorizál 150-300 oldalnyi jegyzetanyagot vizsgakövetelményként. A következő kollokviumra készülve a vizsgázó szinte "feltételes reflexként" törli az előző héten memorizáltaka. Így könnyebben rögzíti - átmeneti jelleggel - a soron következő jegyzet anyagát. Nos, ha ez a főkövetelmény egy oklevél megszerzéséhez, miért járna a "várományos" a szerinte unalmas előadásokra. Az ún. egyetemi tankönyvek - amennyiben nem alapismeretek elsajátítását szolgáló kézikönyvek - többnyire avultabbak a jegyzeteknél.

Azt tartanám előnyösnek, ha a jelenlegi egyetemi felvételi vizsgaanyagok helyett (ha ilyen "vizsgára" egyáltalán szükség van), a valamilyen Karra jelentkezőknek, az annak az elvégzéséhez megkövetelt teljes alaptárgyi ismeretegyüttesséről kellene számot adniok. Ezeknek az ismereteknek a

többségét kézikönyvekből (pl. könyvtárakban) el lehet sajátítani. Amit olvasva meg lehet érteni, tanulni, azt nem kell "előadni".

Az alaptárgyak jelentős részéhez laboratóriumi, számítástechnikai stb. gyakorlati ismeretek tartoznak. Ezeknek a jártasságoknak szervezett elsajátításához azoknak lenne "joga", akik már memorizálták - tegyük fel - az emberi test összes csontjának nevét, helyét, szerepét (amennyiben orvosok akarnak lenni).

Ormos professzor felvételi vizsgái "beszélgetések" voltak. Elsősorban arra volt kíváncsi, hogy a jelentkezőnek van-e "affinitása" a diszciplínához. Ezen belül arra, hogy a szavakkal kifejezett "rokonérzés" mögött van-e tárgyi ismeret. Sok "trükkje" volt a kreatívítás léte, nem léte megállapítására. Nem jutott be a szakra, aki (példaként) nem tudta mi a különbség a román és gótikus stílusú templom között, vagy aki nem érezte, sejtette miben tér el Bach és Mozart zenéje. Sok mindent "elnézett" annak, aki a magyaron kívül más nyelvet (nyelveket) is beszélt. Gyakran ceruzát, papírost adott a delikvens kezébe, rámutatva mondjuk egy székre azzal, hogy rajzolja le.

Ormos professzornak voltak "tankönyvei", de azok anyagát nem "előadta", hanem színes diapozitívok vetítésével "bemutatta". Legfőbb pedagógiai, szakmai törekvése az volt, hogy megtanítsa a kerttervezés gyakorlati, kompozíciós, esztétikai ismereteit, és azt, hogy ezeket az ismereteket hasznosítva, hogyan lehet, hogyan kell "művet alkotni".

A tervezési oktatás kezdetén minden hallgató azonos feladatot kapott. A készülő tervek korrigáltak. A késznek minősültek egymás mellé falra kerültek, hogy mindenki lássa őket. A "szerzőknek" szóban ismertetniök kellett koncepciójukat. Ha ez megtörtént, bírálták egymás munkáját, majd Ormos professzor részletesen indokolta, mi a tervekben a jó és mi a rossz. Az ilyen jellegű munka során (e szakterület vonatkozásában) mindenki maga tudta megítélni, hogy a búzához, vagy az ocshoz tartozik-e, a búzához tartozóak (ezek rend-

szerint többen voltak) azt, hogy van-e kedvük, hivatásérzetük, energiájuk a szűkebb szakterületnél maradni, vagy képességeiket másutt előnyösebb-e hasznosítaniok.

Amikor Ormos professzor emeritus lett, folytathattam munkáját. Igyekeztem módszereit az új, a bővült feladatok ellátásakor hasznosítani. Meggyőződésem, hogy alapvető "lexikális" ismeretek nélkül nem hasznosul a kreativitás, de alkotókészség hiányában a lexikális ismeretek semmit sem érnek. Elcsépelet közhely, miszerint jó szakember az, aki tudja, hogy mihez nem ért, aki kreatív és aki magabiztos döntéshozó.

Annak érdekében, hogy az egyetemi hallgató ilyenné váljék, elsősorban "gondolkodni" kell megtanítani, nem pedig "szövegek" memorizálására, azaz szolgai munkavégzésre szoktatni. A 18 évnél idősebb egyetemi polgárokat olyan "fel-nőttként" kell elfogadni, akik az oktatókkal egyenrangúak, mégpedig azzal az előnyükkel, hogy többnyire fogékonyabbak a 10-15 évvel vagy ennél is idősebbeknél és azzal a hátránnyal, hogy szakterületi ismereteiket még nem szerezhették meg.

Az egyetemi "előadásokon" nem szabadna olyasminék elhangzania amit könyvekben, közleményekben el lehet olvasni. Az az oktató, aki úgy véli, hogy amennyiben a hallgató recitálni tudja azt amit "előadása", jegyzete, tankönyve tartalmaz elegendő a "boldoguláshoz", tanítson középiskolában. A féléves vagy többféléves tananyagok tematikájának, oktatási programjának ismertetőjében szerepelnie kell, hogy a hallgatóknak az egymást követő foglalkozásokra - pontosan meghatározva - milyen szakirodalmat kell elolvasniok. Ha valaki valamit nem ért az irodalmi anyagokból vagy valamilyen problémának a részletezését igényli, akkor ezt kérésére a foglalkozás lebonyolításáért felelős oktatónak értelmeznie, teljessítenie kell. A hallgató természetesen valamely új - esetleg az előző napon megjelent - közleménnyel kapcsolatban is kérhet oktatójától véleményt. S jaj az oktatónak, ha több esetben nem tud válaszolni. Az egyenrangú felek közötti "párbeszédek" hozzájárulnak a hallgatók beszéd- és vitakészségének

a fejlesztéséhez. Az oktató pedig "vizsgáztatás" nélkül is tisztában van azzal, hogy mit tudnak tanítványai. (Kredit-rendszer!)

Tantervi, órarendi kötelezettségeimet ebben a szellemben igyekeztem teljesíteni. Azt hiszem nem tévedek, ha azt állítom, hogy nem volt olyan "órám", amelyen nem adódott volna párbeszéd a hallgatók és közöttem.

A gondolkodásra, illetve a következtetések levonására való késztetésnek minél több lehetőségét igyekeztem "kitatálalni".

Ha jól emlékszem a területfejlesztésről volt szó. (E tevékenység rövid, de találó marxista meghatározása "a termelőerők területi elrendezése".) Hatékony területfejlesztési koncepciók nem képzelhetők el a kérdéses régió szakmastrukturális adottságainak ismerete nélkül.

Mindig meg voltam arról győződve, hogy a vulgarizált marxizmusra alapozott szovjet rendszer sem politikai, sem gazdasági vonatkozásokban - tartósan - nem életképes. Ha ezt ezekkel a szavakkal 25-30 évvel ezelőtt mondtam volna hallgatóinknak, többségük eleresztette volna a füle mellett, de akadhatott volna egy-kettő, aki feljelent, és kitesznek az egyetemről. Ezért úgy kellett elmondani, hogy a többséget érdekelje, a feljelentésre potenciális egy-kettő pedig ne értse.

Valahogy így történt:

Möcsényi (M): ugyebár azt tanulták, hogy a Szovjetunióban és a szocialista államokban proletárdiktatúra van, a többség uralma a kisebbség felett.

Hallgatók (H): Igen

M.: Tudják ugye, hogy mit jelent valamely államra vonatkoztatva a szakmastruktúra; mi tartozik a primer, a szekunder és a terciér szektorhoz (paraszt, munkás, szolgáltató). Tudják-e hogy a szektorokhoz tartozó népesség egymáshoz viszonyított arányából milyen következtetéseket lehet levonni?

H.: Kérjük részletezni; ki ebben a vonatkozásban a paraszt, a munkás és a szolgáltató.

M.: Paraszt az, aki élelmiszert termel, a munkás iparcikkeket állít elő. Mindenki más szolgáltató. A munkások és szövetségeseik, a parasztok képezik a proletáriátust. A szolgáltatókra is szükség van, de a volt kapitalisták, a kulákok osztályellenségek, őket likvidálni kell.

H.: Kik tulajdonképpen a kulákok?

M.: Ez országonként eltérő. Hazánkban az kulák, akinek 25 vagy ennél több katasztrális hold földje volt, illetve akit "kulák-listára" tettek.

A Szovjetunióban 15 kh körül volt a kulákhatár. Az NDK-ban 90 kh körül.

H.: Miből adódtak az eltérések?

M.: Abból, hogy a különböző országokban eltérő volt a szakmasztrukturális arány. Ha az NDK-ban 25 kh lett volna a kulákhatár, a parasztok jelentős többsége listára került volna.

H.: Mi lenne a kulákhatár az USA-ban, ha "szocializálnák"?

M.: Feltehetően 3-400 kh, mert ennél kevesebből egy amerikai farmer család nem tud megélni és ezért ennél kisebb birtok csak kivételesen van.

H.: Mekkoraak voltak hazánkban a jobbágytelkek?

M.: Réttel, közösségi legelővel, erdővel együtt általában 32 kh körüliek.

H.: Az összlakosságnak hány %-a tartozik az USA-ban a primer szektorhoz?

M.: Három százalék körül és ezek lényegesen többet termesztenek, termelnek, mint amennyire az USA lakosságának szüksége van. A túltermelésből gyakran gazdasági krízisek származnak. Ha az amerikai farmer parlagon hagyja földjét, jutalmat kap.

H.: Nálunk?

M.: Börtönbe kerül.

H.: Az USA lakosságának hány százaléka tartozik a szekunder szektorhoz?

M.: Tudtommal 17-18%-a.

H.: Az első és a második szektorhoz ezek szerint az USA-ban a lakósságnak mindössze 20-21 százaléka tartozik.

M.: Igen.

H.: Hogyan lehetne akkor ott többségi proletárdiktatúra?

M.: Nem tudom.

A párbeszédet, eszmefuttatást nem kellett, de nem is lett volna ajánlatos folytatni. Mindenki tudta mi a szakmastrukturális fejlettség, miért nagyon fontos ennek ismerete a területfejlesztési koncepciók kidolgozásakor. Talán azt is, miért mondta Marx, hogy a szocializmusnak az ilyen értelemben legfejlettebb államokban kell kialakulnia.

Igyekeztem minden órára a leírthoz hasonló "példabeszédet" kitalálni. Ez gyakran sikerült. (Persze ezek többsége nem volt politikai színezetű.) Azt hiszem, hogy az elmúlt évtizedekben sokan "oktattak" egyeteminkben az általam vázoltaknál hatékonyabban és eredményesebben. Kreatív módon gondolkodni - ritka kivételektől eltekintve - azonban nem ott tanultak meg az egyetemisták ahol "hallgatók", hanem ahol egyenrangúak, elismert partnerei voltak "tanítóiknak".

Vallom és újra hangsúlyozom, hogy az egyetemek, illetve oktatóik egyik fő feladata az, hogy a szakismeretek korszerű elsajáttatásán túlmenően gondolkodni tanítsák meg tanítványaikat; kreatívításra, gyors helyzetfelismerésre és szakszerű döntéskészségre.

A tájépítészethez tartozó feladatok rohamosan bővülnek, és differenciálódnak. Amikor a Táj- és Kertépítészeti Szak oktatói elkészítették az önálló Kar programját és tanterveit, arra törekedtek, hogy az ediginél specializáltabb, ugyanakkor egy évvel rövidebb tanidővel képzett szakemberek kerüljenek a gyakorlatba. Az urbánus tájban mások a tennivalók, mint a rurálisban. Az utóbbi diszciplínákon belül pedig a "védelmi, rehabilitációs" feladatok jelentősen eltérnek a fejlesztésiektől. A bachelor-ek három irányban szakosodhatnak az előzőek szerint. A master-képzés 2 éves, a PhD képzés minimálisan három éves lenne. A master, illetve a PhD szako-

sok kötelező feladata az eggyel alacsonyabb fokon tanulók esetében a mai tanársegédi, adjunktusi feladatok ellátása. (A hallgató választhatja meg segédoktatóját, gyakorlatvezetőjét. Akit nem választanak, az a jövőben valószínű nem lesz "főállású" oktató.)

A master vagy a PhD fokozat megszerzésére mindazon bachelor-ek, illetve mesterek jelentkezhetnek, akik más egyetem rokon szakán szereztek oklevelet. A tájépitészet diszciplínának azonban minden - a választott tematikájuknak megfelelő - alapismeretével rendelkezniük kell.

Karunknak feltehetően vállalnia kell azokat a posztgraduális át- és továbbképzési kötelezettségeket, amelyek néhány hónap, esetleg év tartamú oktatással a szakterület minden feladatának ellátására alkalmas specialistákat képez.

Az ideiglenes akkreditációs bizottsághoz benyújtott doktori programunk - elfogadása esetén - a komplex tájépitészet minden részterületére vonatkoztatva lehetővé tenné a PhD képzést. Arra törekedtünk, hogy az egyes szakterületek itthon és külföldön legelismertebb képviselőit nyerjük meg e cél megvalósíthatásához. (Az együttműködésre kértek közül senki sem mondott nemet.)

Az új Kar feladatait majd akkor tudja ellátni, ha az ehhez szükséges tanszékek személyi, anyagi és más feltételeit biztosítani lehet. A jelenlegi öt tanszéken túlmenően további négy-öt-re lenne szükség. Jónak tartanánk, ha egy tanszéken az oklevelesek száma nem haladná meg a három-négy főt. Az oktatómunka jelentős hányadát (az eddigi gyakorlatnak megfelelően) más egyetemek oktatóinak, külső szakterületi "műhelyek", kihelyezett tanszékek elismert szakembereinek kellene ellátniok. (Jelenleg olyan oktatónk is van, aki Bécsből jár hozzánk tanítani.)

Feltehető, hogy tíz-húsz év múlva Közép-Európa valamilyen módon közösséget fog képezni. A tájépitészet szempontjából tíz éven belül - a fizikából kölcsönzött példával élve - "egységes" oldat alakul. Ez előbb-utóbb telítődik és

megindul a kristályképződés. Ha az oldatot "keverik" sok apró kristály jön létre, ha nyugodtan áll, többnyire egy nagy. Adott esetben a kristályosodás egy "mag" körül indul meg. Amennyiben szakterületi utódaim elődeimhez hasonlóan minden eszközt felhasználva a közös célnak alárendelve fogják szolgálni a tájépítészetet, akkor ez a mag mi lehetünk. Remélem és hiszem, hogy a Gellérthegy déli lejtőjén a "genius loci" elég erős lesz ahhoz, hogy ez így legyen. Ez esetben arra is fel kell készülni, hogy Európa közepén itt alakuljon meg a Környezettudományi oktatás központja.

Ennek több feltétele van. Az oktatásnak Közép-Európa nyelvein kell folynia. Mivel a német nyelv mellett az angol szakterületünk legfontosabb nyelve, ezt mindenkinek ajánlatos ismernie. Nehány év múlva csak olyan hallgatókat szabad felvenni a Karra, akik egy idegen nyelvet eleve beszélnek. "Bachelor" oklevelet csak az kapjon, aki egy idegen nyelven előadóképes. A "master" oklevelet két nyelv ismeretéhez kell kötni, a PhD fokozatosoknak két idegen nyelven kell előadóképesnek lenniük.

A szakterületen kutató, oktató munkát végzőknek gondoskodniuk kell arról, hogy magyar, esetleg több nyelvű tudományos folyóirat jelenjen meg periódikusan. (Kifejezetten tudományos folyóirat úgyszólván nincsen szakterületünkön, feltehetően azért, mert a diszciplínát művelők jelentős többsége nem tudományos közlemények, hanem "alkotások" létrehozásával válik szűkebb, vagy tágabb körben ismertté, elismertté.) Az alkotások sajátos változata a nemzeti, vagy nemzetközi tervpályázat. A tervpályázatokat nem az alapján értékelik, hogy hányan hivatkoznak rájuk, hanem az elismert zsűritagok "ítélete" alapján. Nemzetközi szakfolyóirataink többsége főként "alkotásokat" (tervpályázatokat) mutat be tervekkel, fényképekkel, illetve az ezeket kiegészítő leírásokkal.

A kertművészet-történeti diszciplína (az újabbkori tájépítészettörténeti mellett) szakterületünk igen lényeges eleme. Ennek oktatásán, illetve tanulságainak hasznosításán

túlmenően a történelmi szemléletet - különösen a tájalakulás, -alakítás évezredes jelenségrendjeinek értelmezését tekintve - erősíteni kell.

A tájfejlődés, -fejlesztés okait, céljait - és az ezekre vonatkozó tanulmányok lényegét, hasznosíthatóságát - a hallgatók akkor fogják "megérteni", ha helyszíni nemzetközi tapasztalatok birtokában tehetik ezt. Meg kell teremteni a feltételeket ahhoz, hogy a hallgatók tanulmányi idejüknek minimálisan ötödét-negyedét más országban tölthessék. A külföldi tapasztalatok akkor maradnak élők, termékenyítőek, ha a kapcsolat folyamatos. Ennek az az egyik feltétele, hogy a nemzetközileg elismert szakirodalom (könyvek, folyóiratok, videofilmei, stb) rendelkezésre álljon. Olyan adottságokat kell teremteni, hogy hallgatóink a rajzasztalok mellett töltött időn túlmenően könyvtárakban, videofilmvetítőekben is bővítsék ismereteiket.

Arra kell törekednünk, hogy az intézményünk által adott okleveleket világszerte elismerjék. Ennek egyik feltétele, hogy vendégelőadókat, -professzorokat hívjunk meg és a mi oktatóinkat is meghívják a nemzetközileg elismert egyetemek. Be kell vezetni - a fejlett államok egyetemein szükségesnek tartott - sabbatical year-t, azaz azt a gyakorlatot, amelynek értelmében a vezető oktatók minden hetedik (ötödik) éve fizetetlen szabad. (Remélem a jövőben nem fog előfordulni, hogy - egy külföldi követség közbenjárásával - meghívott vendégprofesszor a hazai illetékesek "intézkedése" alapján ne fogadhassa el a megbízást.)

A hallgatókkal meg kell ismertetni a nemzetközi alapítványokat, az ösztöndíj lehetőségeket. Az elmúlt negyven év során a "szocialista" államok többsége nem fogadta el a nemzetközi ösztöndíjak jelentős hányadát. Kivételt a lengyelek tettek, ők használták a mások által visszautasított pénzeket, ezért ma viszonylag sok az angolul jól beszélő lengyel értelmiségi.

Már utaltam arra, hogy a jövőben az egyetemi tanszékek, intézetek "értékét" nem azzal fogják kifejezésre juttatni, hogy milyen sok alkalmazottjuk van. Éppen fordítva, azzal,

hogy milyen kevés belső, és milyen sok külső előadóval, gyakorlatvezetővel, kihelyezett tanszékkal, "külső műhellyel" oldják meg feladataikat. Ennek érdekében élni kell a címzetes docens, egyetemi tanár elismerő cím adományozásával. Valamely oktatási intézmény, tudományos akadémia "elismertsége" elsősorban attól függ, hogy "ordináriusaikat" mennyire ismeri, becsüli a nemzetközi szakmai közvélemény. A nemzetközi szokásoknak megfelelően választott, kinevezett aktív professzorok mellett az emeritusok is fontos minőségjelzők.

A jövőben az oktatási intézmények és a főhatóságok közötti viszonyoknak alapvetően meg kell változnia. Ha a múltban az illetékes főhatóság illetékes főosztályának az "előadója" megjelent az egyetemi tanácsülésen hódoló tisztelet illette meg, különösen akkor, ha egyetemünk diszciplínáihoz sem képzettsége, sem affinitása szempontjából semmi köze nem volt. Remélem, hogy a jövőben olyanok lesznek az egyetemek és a szakterületileg illetékes főhatóságok közötti kapcsolatok, hogy ne az egyetemek várjanak valamit a főhatóságoktól, hanem fordítva, azok érezzék, hogy feladataikat akkor tudják teljesíteni, ha az egyetemektől megkapják a szükséges "szakmai támogatást".

Közép-Európa államai közül, négyben folyt a múltban tájépítész képzés, ezek közül a legkorábban hazánkban. A színvonal és a végzettek száma alapján is előkelő helyen állunk. Csehországban Lednice-ben ma is főként csak kertépítészeket, Varsóban mintegy 15 év óta tájtervezőket is képeznek. Bécsben a BOKU-n most van alakulóban egy olyan kettős diszciplínájú kar, amelyen a tájökológia mellett - az eddigieknél bővebben - kert- és tájépítészetet is fognak tanítani. Lubljában két évtizede igen magas színvonalon oktatnak tájépítészetet. Zágrábban és Belgrádban is van ilyen képzés. Szlovákiában, Romániában - állítólag - kezdeményezések vannak.

Hazánkban 1954 óta készültek kert-, majd tájépítészeti szakdolgozatok, illetve diplomatervek, összesen 450. Ezek közül huszonötöt levelező, huszonháromat külföldi hallgató készített.

A kényszerből vagy önkéntesen "pályahagyók" nem érik el a tíz százalékot. Világviszonylatban is ritkán fordul elő, hogy a 40 éven át egy szakterületen végzettek 90%-a megmaradjon a "kaptafa" mellett. A nálunk végzett kert- és tájépítészek közül igen sokan szereztek szakmérnöki diplomát. Sajnos kevesen vannak, akik doktori címmel, kandidátusi fokozattal rendelkeznek. Arra kell törekednünk, hogy a tehetséges, nyelvet beszélő, publikáló - és ami a szakterületünkön talán ennél is fontosabb, alkotásokat produkáló - fiatalok tudományos fokozatot szerezzenek.

Adósságom sok van. Két könyv megírásával mindenképpen tartozom. Az egyik Eszterháza története. Ezt azért kellene megírnom, mert nekem volt módom (családommal) a rekonstrukció során - Bak Jolán hallgatólagos engedélyével, felelősségvállalásával - falfelületeket, alapozásokat, elfalazásokat stb. bontani. Ilyen bontásokra, feltárásokra csak akkor volna mód másodszor, ha a Kastély mégegyszer olyan állapotba kerülne, mint a második világháború után. Minden "bontásról" (újra-vakolt felületek esetén is) fényképfelvétel készült. A több száz felvétel "regisztrálását" feleségem végezte. Nélküle nehezen tudnám a húsz évnél idősebb dokumentációs anyagot értelmezni, hasznosítani. Amennyiben ez az anyag idejében nem kerül feldolgozásra, egyszer s mindenkorra értéktelenné válik.

Tartozom a "tájépítészet" kézikönyv megírásával is. Úgy vélem, hogy ezt más, hasonló témájú könyvek, közlemények közvetlen felhasználása nélkül kell megírni. Nem tartom sem hasznosnak, sem etikusnak, ha valaki mondjuk tíz szerző könyvének - válogatásos - egybeszerkesztésével egy tizennyediket "produkál".

Felmerülhet a kérdés, eddig miért nem írtam meg ezeket a könyveket. Sok oka van. Nagyon sok mindent írtam; olyan

közlemények sokaságát, amelyeknek megfogalmazásához néhány hét elegendő. Egy szakkönyv megírásához (nem egybeszerkesztéséhez!) egy-két év kell.

A Táj- és Kertépítészeti Tanszék valójában egy Kar feladatait látta el, mégpedig úgy, hogy az oktatók jelentős hányada "külső" volt. Azokon a karokon, ahol szinte minden diszciplína oktatását egy önálló tanszék látja el, kevesebb a "szervező" munka. A tanszékünkön rajtam kívül három idősebb kolléga oktatott, a többiek fiatalok voltak.

A három idős közül már egyik sem él.

Egyikük docens volt, nemzetközileg elismert festőművész. Széleskörűen képzett, kiváló oktató, kutató. A hallgatók szerették kulturáltságát, tudását, szellemiségét nagyra becsülték. A tanszék működtetési, szervezési, adminisztratív munkájában nem vett részt. Ha nem kellett előadást tartania, gyakorlatot vezetnie, műtermében festett.

Volt a tanszéknek két "ősadjunktusa", akik közül egyik doktori cím nélkül docens, sőt tanszék- és szakvezető lett (párttag volt).

A másik adjunktus maradt, nyugdíjazásáig. Lelkiismeretesebbet, megbízhatóbbat oktatóként, gyakorlatvezetőként nála kiválóbbat találni nem lehetett volna. Kevés ideje maradt arra, hogy a Szak adminisztrálásával foglalkozzék.

A fiatal tanársegédeket, kutatókat - Ormos professzor követelményeire emlékezve - arra kértem, végezzenek el egy második egyetemet. Ha jól emlékszem négyen be is iratkoztak és közülük egy belsőépítész, építész oklevelet szerzett. A többiek abbahagyták egyetemi tanulmányaikat, és később szakmérnöki oklevelet szereztek. Ormos professzor nyelvtudást is követelt. Ketten Drezdába mehettek 3 évre aspirantúrára, egy Lvov-ba, egy pedig levelezőként Moszkvába. Mindegyik megszerezte a doktori, illetve kandidátusi fokozatot és megtanulta a nyelvet. (Egy közülük nem a mi egyetemünk oktatója.) Az "utánpótlás"-ról sikerült gondoskodnom, de a Szakra hárult irányító adminisztratív munkát szinte teljesen egyedül kellett végeznem.

Az elképzelt kétlépcsős oktatás bevezetéséhez, a program, a tantervjavaslatok stb. előkészítése nagyon sok munkával járt. Ehhez Babós Lajos járult hozzá igen hatékonyan. (Sajnos kárbavesztett munka volt.)

Az 1992. szeptemberétől kezdve létező Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar minden alkalmazottjának, a szakterületen végzetteknek, s mind azoknak akiknek a jövőben ilyen szakemberekre szükségük lesz, így az érdekelt főhatóságoknak (tágabb értelemben szinte az összes főhatóság érdekelt), arra kell törekedniük, úgy kell támogatást nyújtaniuk, hogy a Kar végzett tájépítészei hatékonyan teljesíthessék feladataikat.

Arra törekszem, hogy mindaddig amíg képes leszek rá, szolgálója lehessen hivatásomnak.

T A R T A L O M J E G Y Z É K

	oldal
BEVEZETÉS	
CÉLJAIM, EREDMÉNYEIM ISMERTETÉSE	2
 SZAKTERÜLETI TEVÉKENYSÉGEM	
A TÁJÉPÍTÉSZET OKTATÁSA, MŰVELÉSE	4
 FELKÉSZÜLÉSEM AZ "ELKÉPZELT" DISZCIPLÍNA MŰVELÉSÉHEZ	7
 AZ OKTATÁS FELTÉTELEINEK MEGTEREMTÉSE	10
 KERTÉPÍTÉSZETI TEVÉKENYSÉGEM	17
 A TÁJRENDEZÉS (TÁJTERVEZÉS) OKTATÁSELMÉLETI ALAPJAINAK MEGTEREMTÉSÉÉRT VÉGZETT MUNKÁM	20
 KERT-, TÁJTÖRTÉNETI VONATKOZÁSÚ TEVÉKENYSÉGEM	30
 TEVÉKENYSÉGEM A MŰVELT SZAKTERÜLETEK MEGISMERTETÉSÉÉRT, ELISMERTETÉSÉÉRT ITTTHON ÉS KÜLFÖLDÖN	34
 TERVEK, ADÓSSÁGOK	40